

JONGEREN EN WERK IN BELGIË

Enquête bij 18- tot 30-jarigen

PATRICIA VENDRAMIN

*Ucl-Cirtes
Chaire Travail-Université*

*ACV
Algemeen Christelijk Vakverbond*

JONGEREN EN WERK IN BELGIË

Enquête bij 18- tot 30-jarigen

DECEMBER 2018

Patricia Vendramin

ACV
Algemeen Christelijk Vakverbond

Dit rapport werd opgesteld door de Chaire Travail-Université (UCL, CIRTES – Centre Interdisciplinaire de Recherche Travail, État et Société) op vraag van het ACV . De Chaire Travail-Université wordt gesteund door het mecenaatsprogramma van de Nationale Bank.

Bescherming van de intellectuele eigendom: de Chaire Travail-Université maakt gebruik van het licentie- en kennisdelingssysteem Creative Commons
<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0>

Jongeren en werk in België, van Patricia Vendramin,
wordt ter beschikking gesteld volgens de voorwaarden van de licentie Creative Commons BY-NC-SA : Toekenning – Niet gebruiken voor commerciële doeleinden –
Delen volgens dezelfde voorwaarden 4.0.
Voor ruimer gebruik toelating vragen aan patricia.vendramin@uclouvain.be.

Jong-ACV

Haachtsesteenweg 579, B-1030 Brussel
Aanspreekpunt: jongeren@acv-csc.be

Chaire Travail-Université (UCL-CIRTES)

c/o FOPES-UCL, Rue de la Lanterne Magique, 32, BP L2.04.01, B-1348 Louvain-la-Neuve
website : <https://uclouvain.be/fr/chercher/cirtes/chaire-travail-universite.html>
website archief van de publicaties voor het ACV: www.ftu-namur.org/csc
Aanspreekpunt : Patricia Vendramin patricia.vendramin@uclouvain.be

Inhoudsopgave

INLEIDING	5
DE ENQUÊTE	6
DE DOELGROEP EN DE ONDERZOEKSMETHODE	6
DE THEMA'S	6
STEEKPROEF VAN DE RESPONDENTEN	7
JONGEREN EN WERK IN BELGIË: BENCHMARKS	9
OPLEIDING	9
WERKGELEGENHEID EN WERKLOOSHEID	10
LEEFOMSTANDIGHEDEN	12
HET BELANG VAN WERK.....	14
DE BETEKENIS VAN WERK.....	14
BELANG VAN WERK EN WERKZEKERHEID	17
ONTSNAPPEN AAN DE WERKLOOSHEID	20
WERKEN VOOR EEN PLATFORM	22
TOEGANG TOT DE ARBEIDSMARKT: EEN HELE BEPROEVING.....	24
SOORTEN TRAJECTEN	24
VARIABELE WEGEN	26
EEN POSITIEVE WERKERVARING	27
EEN GROTE VERSCHIEDENHEID AAN CONTRACTEN EN STATUTEN	27
EEN EERDER POSITIEF OORDEEL OVER HUN JOB	30
VEEL JONGEREN TEVREDEN MET HUN WERK.....	33

EEN MATIG VERTROUWEN IN HET TOEKOMSTIGE BEROEPSLEVEN.....	35
WELKE VISIE OP HET TOEKOMSTIGE BEROEPSLEVEN?	35
VAGE ANGST OM ZIJN BAAN TE VERLIEZEN	36
RELATIEF KWETSBARE BESTAANSVOORWAARDEN.....	38
EEN AANZIENLIJKE MINDERHEID HEEFT FINANCIËLE PROBLEMEN	38
MOEILIJK OM OP EIGEN BENEN TE STAAN.....	39
PLANNEN UITSTELLEN	39
JONGEREN EN WERKLOOSHEID.....	42
AFWISSELING TUSSEN PERIODES MET EN ZONDER WERK	42
BEËINDIGING VAN DE VORIGE JOB.....	44
WAAROM IS HET MOEILIJK OM TOEGANG TE KRIJGEN TOT DE ARBEIDSMARKT?.....	45
SOORT JOB WAAR JONGEREN NAAR ZOEKEN	48
INKOMSTENBRONNEN	49
JONGE MANNEN, JONGE VROUWEN, HET VERHAAL GAAT VERDER	51
EEN DIPLOMA BESCHERMT, MAAR...	52
FRANSTALIGE EN NEDERLANDSTALIGE JONGEREN HEBBEN ANDERE ERVARINGEN.....	53
JOBSTUDENTEN.....	54
CONCLUSIE.....	57
NAWOORD	59
BIBLIOGRAFIE	62

INLEIDING

In 2018 vierden de Jeunes CSC, de Franstalige tegenhanger van het Vlaamse Jong-ACV, hun 50-jarig bestaan. Naar aanleiding hiervan hielden ze samen met hun Nederlandstalige collega's een enquête over de situatie van de Belgische jongeren op de arbeidsmarkt. De *Chaire Travail-Université*¹ van de UCL werd belast met de enquête.

Bedoeling van de enquête is een recent beeld te schetsen van de werksituatie van jongeren, hun verwachtingen en de plaats die werk inneemt in hun leven. Er worden ook vragen gesteld over hun vertrouwen in de toekomst en hun ervaring met werk en werkloosheid. De enquête analyseert hun toetreding tot de arbeidsmarkt en de overgang naar zelfstandigheid. Waar mogelijk wordt er vergeleken met gegevens uit internationale enquêtes, met name de module *Work orientation* 2015² van het ISSP (*International social science programme*) en de enquête naar de arbeidskrachten (*Labour force survey*). In 2007 belastten de Jeunes CSC de *Fondation Travail-Université* met een gelijkaardige enquête, maar enkel over Franstalige jongeren met werk³. Waar relevant wordt er ook vergeleken met deze enquête van elf jaar geleden. Alvorens dieper in te gaan op de enquête, lichten we de context

toe. We schetsen kort een beeld van de Belgische jongeren. De enquête wordt voorgesteld in elf hoofdstukken:

- een voorstelling van de onderzoeksmethode en kenmerken van de antwoordensteekproef;
- een analyse van de vragen over de waarde van het werk die nog steeds belangrijk is voor jongeren;
- onderzoek van de kenmerken van de toetreding tot de arbeidsmarkt die gepaard gaat met hindernissen;
- een blik op de werkervaring, die vaak als positief wordt ervaren;
- vaststelling van matig vertrouwen in het toekomstige beroepsleven;
- de grote lijnen van relatief kwetsbare bestaansvoorwaarden;
- getuigenis van jongeren die getroffen worden door werkloosheid;
- de verschillen tussen jonge mannen en jonge vrouwen en de minder gunstige trajecten voor heel wat vrouwen vaak van bij het begin;
- focus op de gevolgen van een diploma, dat altijd bescherming biedt;
- verschillen tussen Franstalige en Nederlandstalige jongeren, voor wie de context vaak veel gunstiger is;
- focus op studenten die werken.

¹ <https://uclouvain.be/fr/chercher/cirtes/chaire-travail-universite.html>

² Om te kunnen vergelijken bevat de enquête bij de Belgische jongeren een aantal identieke vragen als die in de module *Work orientation* van het ISSP.

³ Vendramin, P. (2007). *Les jeunes, le travail et l'emploi*. Enquête bij jonge werknemers in Franstalig België. Rapport van de *Fondation Travail-Université* in opdracht van het ACV. <http://www.ftu-namur.org/fichiers/Jeunes-travail-emploi.pdf>

DE ENQUÊTE

DE DOELGROEP EN DE ONDERZOEKSMETHODE

De doelgroep bestaat uit jongeren van 18 tot 30 jaar. Om na te gaan of er een drempel bestaat rond de leeftijd van dertig jaar, richtte de enquête zich tot jongeren van 18 tot 35 jaar. De enquête is gericht op drie doelgroepen:

- jongeren met werk,
- jongeren die werk zoeken,
- studenten.

De enquête werd online uitgevoerd op basis van de ledenbestanden van Jeunes CSC en Jong-ACV. De enquête kon ook worden ingevuld op de website van Jeunes CSC en Jong-ACV en werd verspreid via Facebook. Aan de respondenten werd gevraagd om de enquête te verspreiden bij niet-vakbondsleden om een sneeuwbaaleffect te creëren. Daarin zijn we niet geslaagd, want meer dan negen op de tien respondenten zijn aangesloten bij de vakbond. Het profiel van leden en niet-leden werd vergeleken. Ook de antwoorden van beide groepen werden systematisch vergeleken om eventuele vertekeningen op te sporen.

De antwoorden werden verzameld in april en mei 2018. Bij de enquête werd gebruik gemaakt van de software *SurveyMonkey*. De enquête bevat 170 variabelen.

DE THEMA'S

Er werden gemeenschappelijke thema's aangekaart voor de drie doelgroepen, maar ook specifieke thema's voor elk van de drie groepen.

De gemeenschappelijke vragen gaan over:

- de zingeving en de verwachtingen op het vlak van werk,
- de leefsituatie (middelen, huisvesting, ...) en de plannen,
- het vertrouwen in het toekomstige beroepsleven,
- de ervaring met en de visie op werken voor een platform.

De vragen aan de jonge werknemers gaan over:

- de werksituatie,
- de arbeidsvoorwaarden,
- de evaluatie van het werk, de voldoening, de werkzekerheid,
- het beroepsprofiel,
- de overgang van studies naar werk.

De vragen aan de jongeren zonder werk gaan over:

- de overgang van studies naar werk, het traject, de stappen via werk,
- zelfevaluatie van de werkloosheid,
- de vooruitzichten,
- de financiële middelen,
- discriminatie.

Specifieke vragen aan studenten gaan over:

- het onderwijstraject,
- hun middelen,
- studentenarbeid (voorwaarden, kenmerken, verenigbaarheid met de studies).

De meer klassieke vragen zijn bedoeld om de drie groepen in kaart te brengen (geslacht, opleidingsniveau, gezinssituatie, ...).

STEEKPROEF VAN DE RESPONDENTEN

De enquête was dus gericht op Belgische jongeren van 18 tot 35 jaar. Vooral de leeftijdscategorie van de 18- tot 30-jarigen werd onderzocht. Via onderzoek naar de 31- tot 35-jaren kan worden vastgesteld of de trajecten dezelfde blijven en/of veranderen vanaf de leeftijd van 30 jaar.

In totaal werden er 6261 antwoorden verzameld onder studenten, jonge werknemers en jonge werklozen. De verdeling van de antwoorden is weergegeven in tabel 1.

Tabel 1 – Steekproef van de respondenten

18-35 jaar		18-30 jaar	
N = 6261		N = 4655	
450 studenten	7,2%	429 studenten	9,2%
4962 werknemers	79,3%	3587 werknemers	77,1%
849 werklozen	13,5%	639 werklozen	13,7%

De representativiteit van de steekgroep wat betreft de variabelen "geslacht", "verhouding Franstaligen-Nederlandstaligen" en "opleidingsniveau" werd gecontroleerd op basis van de gegevens van het Rijksregister (Statbel 2018).

Op basis van de geharmoniseerde classificatie worden de opleidingsniveaus ingedeeld in een laag niveau (ISCED 0-2), een gemiddeld niveau (ISCED 3-4) en een hoog niveau (ISCED 5-8). Het laag niveau komt overeen met maximum lager secundair onderwijs, het gemiddeld niveau met hoger secundair of niet-hoger postsecundair onderwijs en het hoog niveau met hoger onderwijs van het korte en lange type.

De variabele "geslacht" werd gewogen omdat de steekproef in verhouding te veel antwoorden van jonge vrouwen bevatte.

In de steekproef is het hoge opleidingsniveau oververtegenwoordigd. Dit is deels te wijten aan de manier waarop de gegevens online werden verzameld, die voor een vertekend beeld zorgt ten opzichte van kwetsbaardere of lager geschoolde groepen.

Tabel 2 – Structuur van de steekproef na weging, %

	Geslacht		Regio		Opleidingsniveau		
	Man	Vrouw	Franstalig	Nederlandstalig	Laag	Gemiddeld	Hoog
Steekproef voor weging	36,5	63,5	42,9	57,1	11,8	36	52,2
Gegevens Rijksregister 2018*	49	51	42,4	57,6	18,4	42,2	35,3
Steekproef 18-35 jaar na weging	47,9	52,1	42,6	57,4	12,8	37,4	49,8
Steekproef 18-30 jaar na weging	46,1	53,9	42,3	57,7	12,9	40,1	47,0

* 20-34 jaar voor het opleidingsniveau

in volgende aspecten: de niet-leden zijn jonger, vaker student, maar in verhouding ook hoger opgeleid. De leden zijn iets ouder en zijn al langer aanwezig op de arbeidsmarkt. Er is nauwelijks of geen verschil tussen beide groepen. De variabelen "leeftijd" en "opleidingsniveau" oefenen invloed uit op de antwoorden.

De manier waarop de enquête werd verspreid, via mailinglijsten, websites en de syndicale sociale netwerken zorgde voor een oververtegenwoordiging van jongeren die aangesloten zijn bij een vakbond. Zo is 91,7% van de respondenten tussen 18 en 30 jaar aangesloten bij een vakbond en 93% van de 18- tot 35-jarigen. Daarom werden de antwoorden systematisch vergeleken om eventuele scheeftrekkingen in de resultaten als gevolg van de oververtegenwoordiging van leden onder de respondenten weg te werken. Het profiel van de respondenten die geen of wel lid zijn verschilt

JONGEREN EN WERK IN BELGIË: BENCHMARKS

In de moderne samenleving wordt er een moreel en institutioneel onderscheid gemaakt tussen de kindertijd en de volwassenheid. Tijdens de kinderjaren gebeurt de opvoeding. Volwassenen worden verondersteld te werken. De schoolplicht en het verbod op kinderarbeid hebben dit institutionele onderscheid tussen de kindertijd en volwassenheid gaandeweg geïnstitutionaliseerd. De jeugd als categorie werd gecreëerd om een toestand aan te duiden tussen de kindertijd en de volwassenheid sinds de overgang naar volwassenheid complexer geworden is. Sinds de jaren 70 is de overgang naar het statuut van volwassene langer en diverser geworden. Het is een periode die gekenmerkt wordt door werkloosheid en door heen-en-weergeloop. De jeugd als categorie noemt deze nieuwe leeftijd tussen de opvoeding en de toegang tot het statuut van volwassenen een geleidelijk traject naar burgerschap (Chevalier, 2018). Onderstaande gegevens schetsen in grote lijnen de situatie van de Belgische jeugd op het vlak van opleiding, werk, werkloosheid en middelen.

OPLEIDING

De Belgische jeugd telt veel jongeren met een diploma hoger onderwijs, nl. een op de twee vrouwen en vier op de tien mannen in de

leeftijdscategorie van de 30- tot 34-jarigen (tabel 3). In deze categorie steeg het percentage jongeren met een diploma hoger onderwijs met meer dan 10 procentpunten sinds 2000. België behoort hiermee tot de kopgroep op Europees niveau.

Tabel 3 – Leeftijdscategorie van de 30- tot 34-jarigen met een diploma hoger onderwijs, opgesplitst volgens geslacht (niveau 5-8), België, 2000-2017, %

	2000	2005	2010	2015	2017
Mannen	33,3	34,9	39,0	36,7	40,8
Vrouwen	37,1	43,4	50,0	48,7	50,9
Totaal	35,2	39,1	44,4	42,7	45,9

Bron: Eurostat

Tabel 4 – Leeftijdscategorie van de 30- tot 34-jarigen met een diploma hoger onderwijs, opgesplitst volgens geslacht (niveau 5-8), België, Frankrijk, Duitsland, Nederland, 2017, %

	2017	
	Mannen	Vrouwen
België	40,8	50,9
Frankrijk	38,7	49,6
Duitsland	33,8	34,2
Nederland	44,0	51,8

Bron: Eurostat

Aan het andere uiteinde bevinden zich de vroegtijdige schoolverlaters, nl. jongeren tussen 18 en 24 jaar die enkel een diploma secundair onderwijs hebben en geen verdere studies of bijkomende opleidingen volgen. De indicator "vroegtijdige schoolverlaters" geeft het aandeel jongeren in de leeftijdscategorie van de 18- tot 24-jarigen weer die aan

deze voorwaarden beantwoorden in de totale leeftijdscategorie van 18 tot 24 jaar⁴. In 2017 vertegenwoordigden ze 8,9% van de jongeren tussen 18 en 24 jaar, waaronder 10,4% jonge mannen en 7,3% jonge vrouwen (tabel 5). Het percentage daalt, maar toch verlaat nog bijna een op de tien jongeren vroegtijdig de school.

Tabel 5 – Vroegtijdige schoolverlaters, opgesplitst volgens geslacht en arbeidssituatie, 18-24 jaar, België, 2000-2017, %

	2000	2005	2010	2015	2017
Mannen	16,4	15,3	13,8	11,6	10,4
Vrouwen	11,0	10,5	10,0	8,6	7,3
Totaal	13,8	12,9	11,9	10,1	8,9

Bron: Eurostat

WERKGELEGENHEID EN WERKLOOSHEID

Uit tabel 7 blijkt dat in 2017 in België 6,2% van de jongeren van 30 tot 34 jaar werkloos is, 79,8% werk heeft en 14% inactief is. De categorie "inactief" bevat de jongeren die studeren, de NEET en de inactieven. De samenstelling van deze categorie "inactief" bij de 15- tot 19-jarigen is natuurlijk anders dan bij de 30- tot 34-jarigen. Weinig jongeren uit de leeftijdscategorie van 30 tot 34 jaar studeren nog. Het percentage bevat dan vooral jongeren die geen toegang hebben tot de arbeidsmarkt en werklozen. De percentages voor België verschillen sterk naargelang van

de Gewesten. Het percentage Nederlandstalige werkloze jongeren ligt nog steeds een stuk lager, ook voor de categorie "inactief".

Een andere manier om de werkloosheidstatistieken te lezen bestaat erin om te bekijken hoe de globale werkloosheid verdeeld is onder de verschillende leeftijdscategorieën. Dan bekijken we de leeftijdspiramide van het totale aantal werklozen. Daaruit kunnen we het aandeel jongeren onder de 35 jaar afleiden. In 2017 vertegenwoordigden de jongeren van 15 tot 34 jaar in het Waalse Gewest 52,8% van de werklozen, tegenover 43,1% in het Vlaamse Gewest en 41,3% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (enquête naar de arbeidskrachten).

Tabel 6 – Vroegtijdige schoolverlaters, opgesplitst volgens geslacht en arbeidssituatie, 18-24 jaar, België, Frankrijk, Duitsland, Nederland, 2017, %

	2017	
	Mannen	Vrouwen
België	10,4	7,3
Frankrijk	10,5	7,2
Duitsland	11,1	9,0
Nederland	9,4	4,6

Bron: Eurostat

⁴ In het kader van de statistieken die Eurostat opmaakt wordt een jongere die zijn opleiding voortijdig heeft afgesloten gedefinieerd als een persoon tussen 18 en 24 jaar die werd bevraagd in de enquête naar de arbeidskrachten (EAK) met maximaal een diploma lager secundair onderwijs (ISCED 0-2) en die geen enkele vorming op opleiding (formeel of informeel) volgde in

de vier weken voor de enquête. De statistische indicator « jongere die zijn opleiding voortijdig heeft afgesloten » wordt vervolgens berekend als de verhouding tussen het aantal jongeren dat voortijdig zijn opleiding heeft afgesloten zoals hierboven gedefinieerd en het totale aantal jongeren tussen 18 en 24 jaar in de EAK.

Het percentage NEET (*Not in Employment, Education or Training*) is het percentage jongeren in een bepaalde leeftijdscategorie dat geen werk heeft en geen studies of opleiding volgt. Volgens de indicator NEET wordt een jongere die studeert niet beschouwd als inactief. Een deel van de NEET boven de 25 jaar heeft waarschijnlijk net zijn studies beëindigd en is waarschijnlijk pas werk aan het zoeken. Dit percentage is weliswaar gedaald de afgelopen jaren, maar blijft hoog, vooral in de leeftijdscategorie van de 25- tot 29-jarigen, waar het om een op de vijf vrouwen gaat (tabel 8). In de leeftijdscategorie van 18 tot 24 jaar bedroeg het percentage NEET in 2017 15,5 % in Wallonië, 9% in Vlaanderen en 17,7% in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het Europese gemiddelde in de EU28 bedraagt 15,2%⁵.

Jonge werknemers hebben in verhouding vaker tijdelijk werk dan oudere werknemers, vooral omdat ze geen vast werken vinden. Zo heeft 25,2% van de jonge werknemers van 15 tot 29 jaar tijdelijk werk. Naarmate de leeftijd stijgt, daalt dit percentage, nl. 13,5% in de categorie van 25 tot 34 jaar, 7% bij de 35- tot 44-jarigen en 4,8% in de categorie van 40 tot 64 jaar. Het aantal respondenten dat deze situatie toeschrijft aan het gebrek aan vast werk bedraagt respectievelijk: 68,5% (15-29 jaar), 82,5% (25-34 jaar), 86,7% (35-44 jaar), 81,1% (40-64 jaar). Bij de 15- tot 29-jarigen zijn er in verhouding meer jongeren die nog een opleiding volgen en geen vast werk willen (gegevens Eurostat, enquête naar de arbeidskrachten 2017).

⁵ IWEPS (2018). *Jeunes en situation de NEET*. Indicateurs statistiques. <https://www.iweps.be/indicateur-statistique/18-24-ans-situation-de-neet-a-lemploi-enseignement-formation/>

Tabel 7 – Aantal actieven, werklozen en inactieven, opgesplitst volgens geslacht, leeftijd en gewest van verblijf (leeftijdscategorie van 15 tot 34 jaar). Enquête naar de arbeidskrachten⁶, 2017, %

		15 tot 19 jaar	20 tot 24 jaar	25 tot 29 jaar	30 tot 34 jaar
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	Werkloze IAB	1,3	12,7	11,8	11,0
	Actief tewerkgesteld	3,3	25,1	63,6	70,1
	Inactief*	95,4	62,2	24,6	19,0
Vlaams Gewest	Werkloze IAB	1,8	6,1	5,0	3,3
	Actief tewerkgesteld	7,6	45,9	82,2	86,1
	Inactief	90,6	48,0	12,9	10,6
Waals Gewest	Werkloze IAB	2,0	12,0	12,8	9,1
	Actief tewerkgesteld	4,2	29,9	67,9	73,1
	Inactief	93,8	58,2	19,3	17,8
België	Werkloze IAB	1,8	8,8	8,4	6,2
	Actief tewerkgesteld	6,0	38,3	75,1	79,8
	Inactief	92,2	52,9	16,5	14,0

Bron: Statbel, Eurostat.

* Bevat jongeren die studeren en de NEET (zie hieronder)

Tabel 8 – Jongeren zonder werk en die geen onderwijs of opleiding volgen, opgesplitst volgens geslacht, leeftijd en arbeidssituatie (NEET), België, 2017, %

	15-19 jaar	20-24 jaar	25-29 jaar
Mannen	4,4	15,2	15,5
Vrouwen	3,9	13,1	21,0
Totaal	4,2	14,1	18,2

Bron: Eurostat

LEEFOMSTANDIGHEDEN

De ouderlijke woonst verlaten is een stap naar volwassenheid. Jongeren blijven steeds langer thuis wonen omdat ze langer studeren en moeilijk toegang vinden tot de arbeidsmarkt. In 2016 gingen de Belgische jongeren gemiddeld op 25,2 jaar op eigen benen staan (tabel 9). Sinds 2005 is de gemiddelde leeftijd 25 jaar. Jonge vrouwen slaan gemiddeld vroeger hun vleugels uit dan jonge mannen.

Hier zijn er grote verschillen naargelang van het land, door culturele verschillen, maar ook door de situatie van de jongeren op de arbeidsmarkt en de socialezekerheidsstelsels. In 2016 bedroeg de gemiddelde leeftijd waarop jongeren zelfstandig gaan wonen in Frankrijk 23,8 jaar, in Denemarken 21,1 jaar, in Italië 30,1 jaar en in Duitsland

⁶De definities van werkgelegenheid en werklozen die we gebruiken zijn de definities die het Internationaal Arbeidsbureau (IAB) gebruikt. Personen met werk (actief tewerkgestelden) zijn personen die tijdens de referentieweek minstens een uur gewerkt hebben in ruil voor een loon of om winst te maken of die werk hadden maar tijdelijk afwezig waren. Meewerkende gezinsleden behoren tot deze categorie. Werklozen zijn alle personen die: (a) geen werk hadden tijdens de referentieweek, nl. die niet werkten als loontrekkende of zelfstandige ; (b) die

beschikbaar waren om te werken, nl. om een activiteit als loontrekkende of zelfstandige te beginnen binnen een termijn van twee weken na de referentieweek; (c) die actief naar werk zochten, nl. specifieke stappen ondernamen om werk te vinden als loontrekkende of zelfstandige gedurende een periode van vier weken die eindigt aan het einde van de referentieweek of die werk hadden gevonden dat nadien begint, nl. binnen een periode van maximaal drie maanden.

23,7 jaar. In de leeftijdscategorie van 25 tot 29 jaar bedraagt het percentage jongeren dat nog bij de ouders woont 32,7% in België, 28,3% in Duitsland, 21% in Frankrijk, 18,1% in Nederland, 61,7% in Spanje en 66,8% in Italië.

Tabel 9 – Gemiddelde leeftijd waarop jongeren de ouderlijke woonst verlaten, opgesplitst volgens geslacht, België

	2000	2005	2010	2015	2016
Mannen	25,4	26,5	26,4	25,8	26,1
Vrouwen	23,4	24,4	24,4	24,1	24,4
Totaal	24,4	25,4	25,4	25,0	25,2

Bron: Eurostat

In België bedraagt het armoederisicopercentage in de leeftijdscategorie van 18 tot 64 jaar 15%. Dit betekent dat het inkomen lager is dan 60% van het mediaaninkomen na sociale transfers. Bij jongeren tussen 20 en 24 jaar ligt dit percentage nog hoger, nl. 20% bij de vrouwen en 18,4% bij de mannen (tabel 10).

Tabel10 – Armoederisicopercentage, opgesplitst per leeftijd en geslacht (drempel : 60% van het gestandaardiseerde mediaaninkomen na sociale transfers), België, 2017

	Van 18-64 jaar	Van 20 tot 24 jaar	Van 25 tot 29 jaar
Mannen	14,1	18,4	15,5
Vrouwen	15,8	20,0	14,4
Totaal	15,0	19,2	15,9

Bron: Eurostat

HET BELANG VAN WERK

Dit hoofdstuk betreft alle respondenten. Het bevat de antwoorden op vragen die peilen naar wat werk betekent, welke aspecten belangrijk worden geacht en welke opties er eventueel worden overwogen om aan de werkloosheid te ontsnappen.

DE BETEKENIS VAN WERK

Jongeren hebben hoge verwachtingen van werk. Het betekent veel meer dan een inkomen. Samengevat en zoals blijkt uit een aantal studies⁷ zijn er drie soorten verwachtingen: *instrumentale* verwachtingen, die te maken hebben met inkomen en zekerheid, *sociale* verwachtingen, die betrekking hebben op de arbeidsverhoudingen, de verhouding met de hiërarchie en met collega's, en *expressieve* verwachtingen, die te maken hebben met de ontplooiing op het werk, competentie-ontwikkeling, erkenning en zin van de activiteit. Vooral jongeren blijven hoge verwachtingen hebben op elk van die vlakken. Dit

⁷ Zie onder meer : Méda, D., Vendramin, P. (2013). *Réinventer le travail*. Paris: PUF. Lorient, M. (2017). *Le(s) rapport(s) des jeunes au travail : Revue de littérature (2006-2016)*, 2017-02, INJEP CNRS.

⁸ Vendramin, P. (2007), op. cit.

⁹ ISSP (*International Social Survey Programme*) is een enquête methode op internationaal niveau die werd gecreëerd in 1985 en momenteel een veertigtal landen bestrijkt. Sinds 2006

bleek al uit de enquête van 2007⁸ en uit de opeenvolgende ISSP-enquêtes (*International social science programme*⁹) over werk.

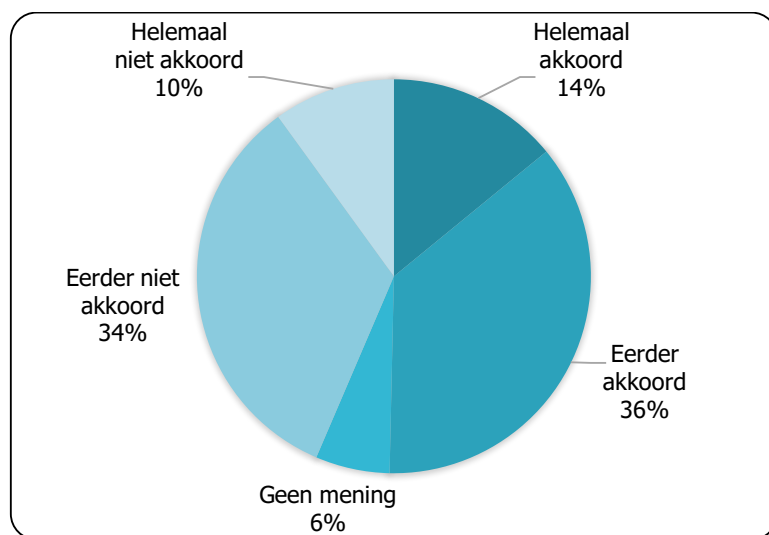
Aan de hand van drie vragen peilt de ISSP-enquête *Work orientation* hoe belangrijk deze verschillende verwachtingen zijn voor de Belgische jongeren. Bij de eerste vraag moeten jongeren aangeven of ze al dan niet akkoord gaan met twee eerder algemene uitspraken over werk: "werk is enkel een middel om geld te verdienen" en "ik zou graag betaald werk hebben zelfs als ik het geld niet nodig had". Een op de twee jongeren gaat akkoord en 44% gaat niet akkoord met de eerste uitspraak "werk is enkel een middel om geld te verdienen" (grafiek 1). Uit het antwoord blijken wel aanzienlijke verschillen (tabel 11). Franstalige en Nederlandstalige jongeren hebben weliswaar dezelfde mening, maar die verschilt naargelang van het geslacht, het opleidingsniveau, de leeftijd en de situatie op de arbeidsmarkt. Jonge vrouwen gaan in verhouding minder snel akkoord met deze uitspraak dan jonge mannen, net zoals jongeren die tegen de 30 jaar oud zijn en die hoger opgeleid zijn.

Als we de antwoorden vergelijken met de enquête van 2015 van het ISSP zien we identieke tendenzen maar verschillende resultaten. Terwijl in onze enquête een op de twee jongeren tussen 18 en 30 jaar "akkoord"

vertegenwoordigen het IWEPS – Institut wallon de l'Évaluation, de la Prospective et de la Statistique (langs Franstalige kant) in partnerschap met de SVR – Studiedienst van de Vlaamse Regering (langs Nederlandstalige kant) België in het netwerk. Om de twee jaar worden er opiniepeilingen gehouden over belangrijke thema's op het vlak van sociale wetenschappen om de gegevens in een multiculturele en internationale context te plaatsen. In 2015 werkte België mee aan de speciale module « *work orientation* ».

gaat met de uitspraak dat “werk enkel een middel is om geld te verdienen”, gaat in de ISSP-enquête van 2015 14% van deze leeftijdscategorie hiermee akkoord. Het aantal jongeren tussen 18 en 30 jaar dat hierover “geen mening” heeft in de ISSP-enquête van 2015 in België, is veel hoger, nl. 21%, tegenover 6% in onze enquête. Dit verklaart slechts gedeeltelijk het verschil dat waarschijnlijk te wijten is aan de onderzoeksmethode. In de ISSP-enquête van 2015 gaat 13% van de 18- tot 30-jarigen in Frankrijk hiermee akkoord. In Duitsland bedraagt het percentage 28%.

Grafiek 1 – Werk is enkel een middel om geld te verdienen, 18-30 jaar, BE, alle respondenten, %

De volgende vraag is interessant om het belang van werk in te schatten. Ze luidt “zou je graag betaald werk hebben zelfs als je het geld niet nodig had”. Zeven op de tien jongeren gaan hiermee akkoord, met

verschillen naargelang van het geslacht, de situatie op de arbeidsmarkt en het opleidingsniveau (grafiek 2 en tabel 12).

70% van de jongeren zou graag betaald werk hebben zelfs als ze het geld niet nodig hadden

Uit de antwoorden op de ISSP-enquête van 2015 blijken gelijkaardige resultaten. In België gaat 67% van de jongeren tussen 18 en 30 jaar akkoord met de uitspraak dat “ik graag betaald werk zou hebben zelfs als ik het geld niet nodig had”. Bij de 31- tot 50-jarigen gaat het om 66%. In onze enquête gaat 70% van de jongeren van 18 tot 30 jaar hiermee akkoord. In Frankrijk bedraagt het percentage 70% en in Duitsland 78%.

**Tabel 11 – Werk is enkel een middel om geld te verdienen,
18-30 jaar, BE, alle respondenten, %**

	Geslacht		Situatie			Leeftijd			Gewesten		Opleidingsniveau (uitgezonderd studenten)		
	M	V	Stu.	Werk- n.	Werk- l.	<=20	21-25	26-30	FR	NL	L	G	H
Helemaal akkoord	17,7	11,0	14,1	13,1	19,3	13,4	15,5	13,0	13,1	14,9	25,7	17,0	7,6
Eerder akkoord	37,7	35,0	39,3	35,9	36,5	46,2	36,0	34,6	36,0	36,5	42,6	41,8	28,9
Geen mening	7,1	5,2	4,8	6,0	7,6	8,0	6,2	5,6	5,9	6,2	7,2	7,1	4,6
Eerder niet akkoord	28,2	38,2	32,9	35,3	24,5	27,8	32,3	35,9	32,8	34,2	19,9	26,5	45,5
Helemaal niet akkoord	9,3	10,6	8,9	9,7	12,1	4,7	10,0	10,9	12,2	8,3	4,6	7,5	13,5

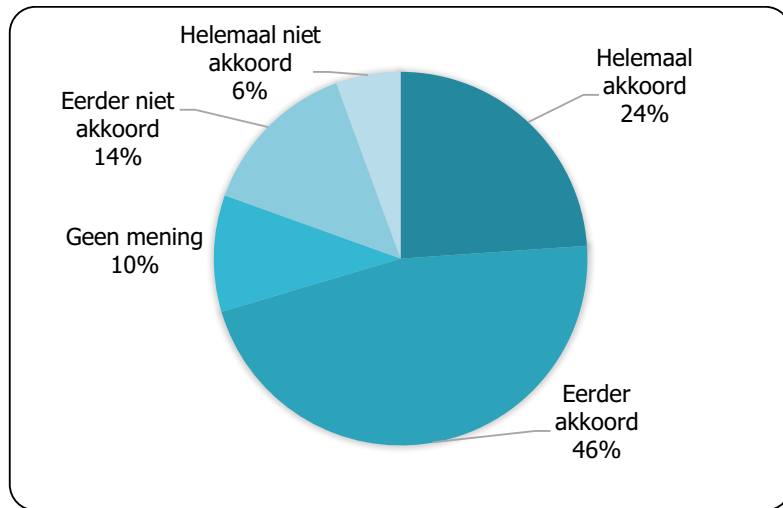
M=Man, V=Vrouw, Stu.=student, Werkn.=werknemer, Werkl.=werkloze,
FR=Franstalig, NL=Nederlandstalig L=Laag, G=Gemiddeld, H=Hoog

**Tabel 12 – Ik zou graag betaald werk hebben zelfs als ik het geld niet nodig had,
18-30 jaar BE, alle respondenten, %**

	Geslacht		Situatie			Leeftijd			Gewesten		Opleidingsniveau (uitgezonderd studenten)		
	M	V	Stu.	Werk- n.	Werk- l.	<=20	21-25	26-30	FR	NL	L	G	H
Helemaal akkoord	23,4	24,3	27,9	23,2	24,9	24,9	25,7	22,0	28,4	20,5	25,5	24,9	21,9
Eerder akkoord	41,3	50,9	44,2	48,1	39,3	43,5	45,5	48,1	41,2	50,4	37,9	43,9	52,3
Geen mening	10,9	9,5	11,2	9,4	13,2	13,7	10,5	9,1	12,0	8,8	15,0	10,2	8,0
Eerder niet akkoord	16,0	12,1	12,4	14,0	14,2	13,1	13	14,8	12,1	15,2	13,0	15,1	13,8
Helemaal niet akkoord	8,4	3,3	4,3	5,3	8,4	4,8	5,3	6,0	6,2	5,1	8,7	6,0	3,9

M=Man, V=Vrouw, Stu.=student, Werkn.=werknemer, Werkl.=werkloze,
FR=Franstalig, NL=Nederlandstalig, L=Laag, G=Gemiddeld, H=Hoog

Grafiek 2 – Ik zou graag betaald werk hebben zelfs als ik het geld niet nodig had, 18-30 jaar, BE, alle respondenten, %

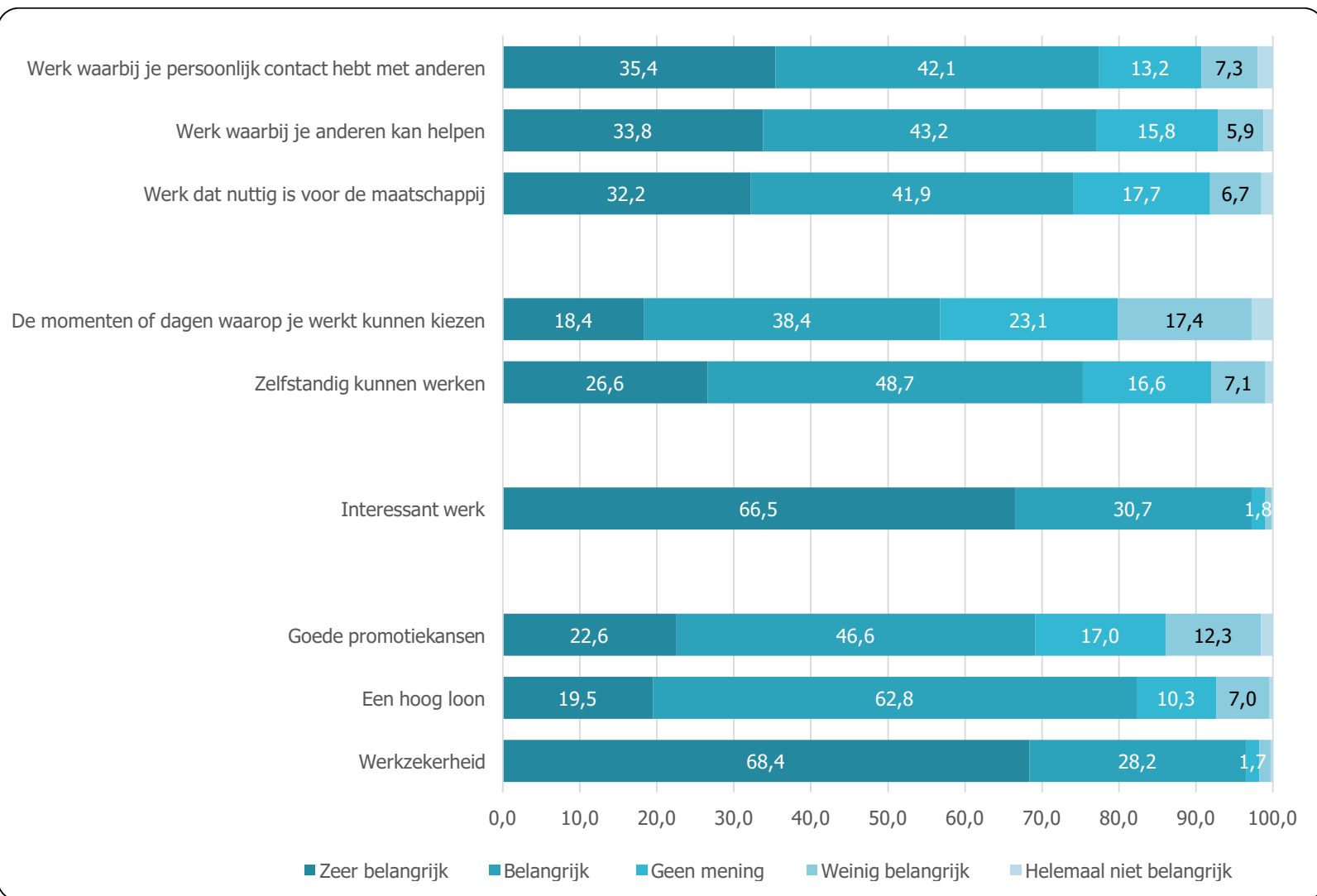
De meeste jongeren verlangen sterk naar een job

BELANG VAN WERK EN WERKZEKERHEID

Er werden een aantal items voorgesteld om de min of meer belangrijke aspecten van werk te beoordelen. Als we de antwoorden "helemaal akkoord" en "eerder akkoord" optellen, stellen we in de eerste plaats vast dat het percentage "akkoord" hoog is voor alle voorgestelde aspecten (grafiek 3 en tabel 13). Wanneer de percentages minder hoog zijn, is dit eerder te wijten aan de antwoorden "geen mening" dan aan "niet akkoord". De percentages zijn het hoogst bij de volgende aspecten: interessant werk (97,2%) en werkzekerheid (96,5%). Bij deze

twee aspecten is er weinig verschil tussen de subcategorieën jongeren. Daarna volgt het aspect hoog loon (82,3%). In verhouding kiezen meer mannen en laaggeschoolde jongeren het antwoord "helemaal akkoord". 77,5% gaat akkoord met werk waarbij je sociale contacten hebt en 77% met de mogelijkheid om anderen te helpen. Vooral jonge vrouwen gaan akkoord met dit laatste aspect, nl. 85,2%, tegenover 67,5% van de jonge mannen. 83,7% van de Nederlandstalige jongeren gaat akkoord met het aspect zelfstandig werken, tegenover 64,1% van de Franstalige jongeren. Bij de vraag "werk waarbij je zelfstandig kan werken" blijft er een onbekende omdat sommigen ze misschien geïnterpreteerd hebben als werk onder het zelfstandigenstatuut. 74,1% van de jongeren, iets meer vrouwen en hogeropgeleiden, vindt het nut van het werk belangrijk.

Grafiek 3 – Wat belangrijk is bij werk, BE, 18-30 jaar, alle respondenten

Deze gegevens komen overeen met die uit de ISSP-enquête van 2015. In de ISSP-enquête kan je de leeftijdscategorieën met elkaar vergelijken. Wij vergeleken de antwoorden van drie leeftijdscategorieën: de 18- tot 30-jarigen, de 31- tot 50-jarigen en de 50-plussers. De laatste categorie bevat alle leeftijden boven de 50 jaar en dus niet enkel personen die nog werken. Als we de antwoorden van de Belgische bevolking vergelijken blijkt dat werkzekerheid en het belang van werk belangrijk zijn, ongeacht de leeftijd. Bij de andere aspecten zijn er enkele nuances, maar blijven de standpunten grotendeels gelijk. Zo vindt de middelste generatie, de 31- tot 50-jarigen een hoog loon en zelfstandig werken in verhouding vaker belangrijker. De 18- tot 30-jarigen hechten vaker belang aan promotiekansen.

Wanneer we de resultaten vergelijken met twee buurlanden, Frankrijk en Duitsland, merken we veel gelijkenissen in de verwachtingen van jongeren op het vlak van werk (tabel 14). De Franse jongeren springen er iets uit omdat ze het aspect "anderen helpen bij hun werk", "zich nuttig maken voor de samenleving" of "zelfstandig werken" in verhouding minder belangrijk vinden dan hun leeftijdsgenoten in de buurlanden. Wat het laatste aspect betreft, gaan we uit van de hypothese dat ze het verkeerd geïnterpreteerd hebben als werken onder het zelfstandigenstatuut.

Tabel 13 – Wat belangrijk is bij werk, BE, 18-30 jaar, alle respondenten, som van de antwoorden "helemaal akkoord" en "eerder akkoord"

97,2%	Interessant werk	
96,5%	Werkzekerheid	
82,3%	Een hoog loon	
77,5%	Werk waarbij je in contact komt met anderen	
77,0%	Werk waarbij je anderen kan helpen	+ Vrouwen
75,3%	Werk waarbij je zelfstandig kan werken	+ Nederlandstalige jongeren
74,1%	Werk dat nuttig is voor de samenleving	+ Mannen en laag opleidingsniveau
69,1%	Veel promotiekansen	
56,8%	Werk waarbij je de uren of dagen waarop je werkt kan kiezen	

Een ander onderzoek uit 2013 naar jongvolwassenen (tussen 25 en 35 jaar) in heel België bevestigt dat er een sterke ethiek van zelfontplooiing op het werk bestaat¹⁰. Zo verkiest 63% van de bevraagde jongeren "werk waarbij men 20% minder verdient maar dat boeiend is, boven minder boeiend werk waarbij men 20% meer verdient". 71% van deze jongvolwassenen verkiest "boeiend werk met minder promotiekansen boven minder boeiend werk met meer promotiekansen"¹¹. De belangstelling voor boeiend werk doet niets af aan de bekommernis om

¹⁰ Elchardus M., Te Braak P. (2013). *Toekomstverwachtingen van jongvolwassenen*, Rapport 3 Carrière en beroep, VUB, Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR.

¹¹ Elchardus M., Te Braak P., op. cit., p. 23.

zekerheid. In deze enquête verkiest 56% van de jongeren meer werkzekerheid boven het intrinsieke belang van werk.

Tabel 14 – Wat belangrijk is bij werk, België, Frankrijk en Duitsland, 18-30 jaar, alle respondenten, som van de antwoorden “helemaal akkoord” en “eerder akkoord”, %

	BE*	FR**	DE***
Interessant werk	97,9	98,7	96,6
Werkzekerheid	97,7	92,6	98,3
Een hoog loon	74,5	80,6	74,6
Werk waarbij je in contact komt met anderen	77,5	74,9	80,7
Werk waarbij je anderen kan helpen	76,3	64,3	78,5
Werk waarbij je zelfstandig kan werken	75,0	58,7	85,4
Werk dat nuttig is voor de samenleving	76,2	65,5	71,3
Veel promotiekansen	76,5	75,8	76,8
Werk waarbij je de uren of dagen waarop je werkt kan kiezen	57,0	47,1	44,6

Bron: ISSP-enquête, 2015 * België, ** Frankrijk, *** Duitsland

ONTSNAPPEN AAN DE WERKLOOSHEID

Een vraag die aan alle respondenten werd gesteld ging over eventuele keuzes om te ontsnappen aan de werkloosheid ongeacht of ze er al dan niet mee te maken hebben. Uit de antwoorden blijkt dat ze volledig openstaan voor het verwerven van nieuwe competenties en het vooruitzicht op tijdelijk werk, maar ook voor mobiliteit en slechter betaalde werksituaties (grafiek 4 en tabel 15).

Zo is 77,4% van de jongeren, 81,2% van de Franstalige jongeren en 74,6% van de Nederlandstalige jongeren te vinden voor een job die

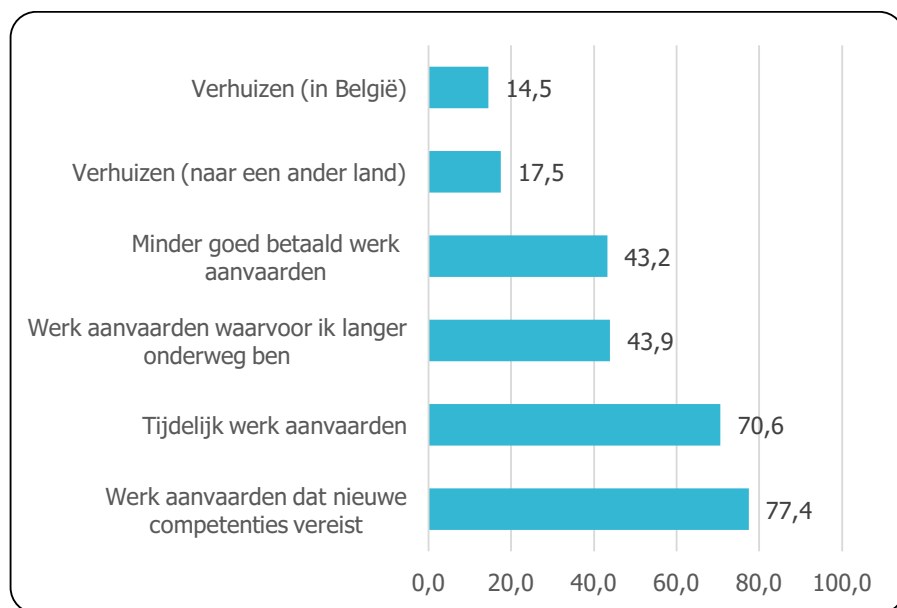
nieuwe competenties vereist. Meer Nederlandstalige jongeren (75%) dan Franstalige jongeren (64,5%) zouden overwegen te kiezen voor tijdelijk werk. Ook hun mobiliteitskeuzes zijn verschillend. 47,9% van de Franstalige jongeren is bereid zich meer te verplaatsen (41% van de Nederlandstalige jongeren). 21,3% is bereid om te verhuizen binnen België (9,5% van de Nederlandstalige jongeren) en 24,8% is bereid om naar het buitenland te verhuizen (12,1% van de Nederlandstalige jongeren). Werkloze en laagopgeleide jongeren zijn vaker geneigd om in te gaan op slechter betaald werk.

Jonge studenten staan in verhouding vaker open voor mobiliteit: 52,6% is bereid zich meer te verplaatsen, 21,5% om te verhuizen binnen België en 24,5% om te verhuizen naar het buitenland.

Tabel 15 – Om aan de werkloosheid te ontsnappen ben ik bereid..., 18-30 jaar, BE, alle respondenten

Nieuwe competenties te verwerven	=
Tijdelijk werk aan te nemen	+ Vrouwen, hoogopgeleiden, Nederlandstalige jongeren
Me meer te verplaatsen	+ Studenten, hoogopgeleiden
Slechter betaald werk aan te nemen	+ Werklozen, laagopgeleiden
Te verhuizen (binnen en buiten België)	+ Mannen, studenten, Franstalige jongeren

Grafiek 4 – Om aan de werkloosheid te ontsnappen ben ik bereid..., 18-30 jaar, BE, alle respondenten, %

De ISSP-enquête van 2015 bevat enkele vergelijkingspunten, ten eerste binnen de Belgische bevolking en ten tweede met betrekking tot de jongeren van 18 tot 30 jaar in twee buurlanden (tabel 16). De categorie van de 50-plussers bevat in de ISSP-enquête dus alle leeftijden en dus niet enkel personen op beroepsactieve leeftijd. Hoe hoger de leeftijd, hoe minder respondenten bereid zijn tijdelijk werk aan te nemen of een vorm van mobiliteit te aanvaarden (dagelijks of op het vlak van huisvesting). Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat het aantal bezitters van een eigen huis in België hoger is dan in de twee andere landen, nl. 72,3% in België, 64,3% in Frankrijk en 52,6% in Duitsland (gegevens Eurostat 2013).

De antwoorden van de 50-plussers moeten met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd omdat ze een deel van de bevolking betreffen dat niet langer actief is op de arbeidsmarkt.

Wanneer we de antwoorden van de Belgische jongeren vergelijken met die van de jongeren in beide buurlanden, stellen we vast dat in verhouding meer jongeren in België en in Duitsland bereid zijn tijdelijk werk of slechter betaald werk aan te nemen. Bijna een derde van de Franse jongeren is bereid zich te verplaatsen binnen het land of naar het buitenland. Duitse jongeren zijn in verhouding meer geneigd om zich binnen het land te verplaatsen dan naar het buitenland. In België is ongeveer een op de vijf jongeren daartoe bereid.

Tabel 16 – Om aan de werkloosheid te ontsnappen ben ik bereid..., volgens de leeftijd en het land, ISSP 2015, %

	Frankrijk	Duitsland	België		
	18-30	18-30	18-30	31-50	51-plussers
Nieuwe competenties te verwerven	90,0	91,0	90,1	90,2	75,2
Tijdelijk werk aan te nemen	64,6	70,2	73,7	67,4	57,2
Me meer te verplaatsen	60,1	65,5	66,1	51,0	38,5
Slechter betaald werk aan te nemen	41,9	50,7	52,7	48,7	37,0
Te verhuizen binnen het land	32,3	32,3	22,5	17,9	13,0
Te verhuizen naar het buitenland	32,3	25,7	20,3	19,4	14,2

Bron: ISSP 2015

WERKEN VOOR EEN PLATFORM

Werken voor een platform zoals Uber, Deliveroo, Mechanical Turk en andere werpt een aantal economische, juridische, sociale en politieke vragen op¹². Deze platformeconomie staat tegenover loondienst. Naar schatting zou 5% à 22% van de mensen voor een platform werken. Uit onderzoek van de Europese Commissie¹³ met betrekking tot veertien landen blijkt dat naar schatting 5% van de mensen minstens een keer per maand een dienst op een platform aanbiedt (voor werk al dan niet online). De enquête bij de jongeren vroeg ook of ze ervaring hadden met werken voor een platform. Tabel 17 bevat de antwoorden van de jongeren die af en toe, vaak of regelmatig voor een platform werken. Het percentage is zeer laag, nl. iets lager dan 2%.

De enquête vroeg de jongeren naar hun mening over werken voor een platform, ongeacht of ze hier al dan niet werkervaring mee hadden. Er werd hun gevraagd of ze min of meer akkoord gingen met een aantal uitspraken. Grafiek 5 bevat alle antwoorden. Daaruit blijkt in de eerste plaats dat het percentage “geen mening” zeer hoog is, nl. 32.7% à 56.9% naargelang van de uitspraak. Dit wijst erop dat deze nieuwe arbeidssituatie nog relatief onbekend is. De uitspraken waarmee jongeren het vaakst “akkoord” gaan zijn “een manier om het inkomen te verhogen” en “een middel om wat geld te verdienen in afwachting van een job”, kortom een zeer instrumentale visie op werken voor een

platform. Van de bevroegde jongeren gaat 44,9% à 38,5% akkoord met een positieve visie zoals vrijheid, autonomie, je eigen activiteit, competenties en professionele netwerken ontwikkelen. Met een negatieve visie zoals een noodoplossing en een vorm van uitbuiting gaat 41,2% à 23,3% van de jongeren akkoord.

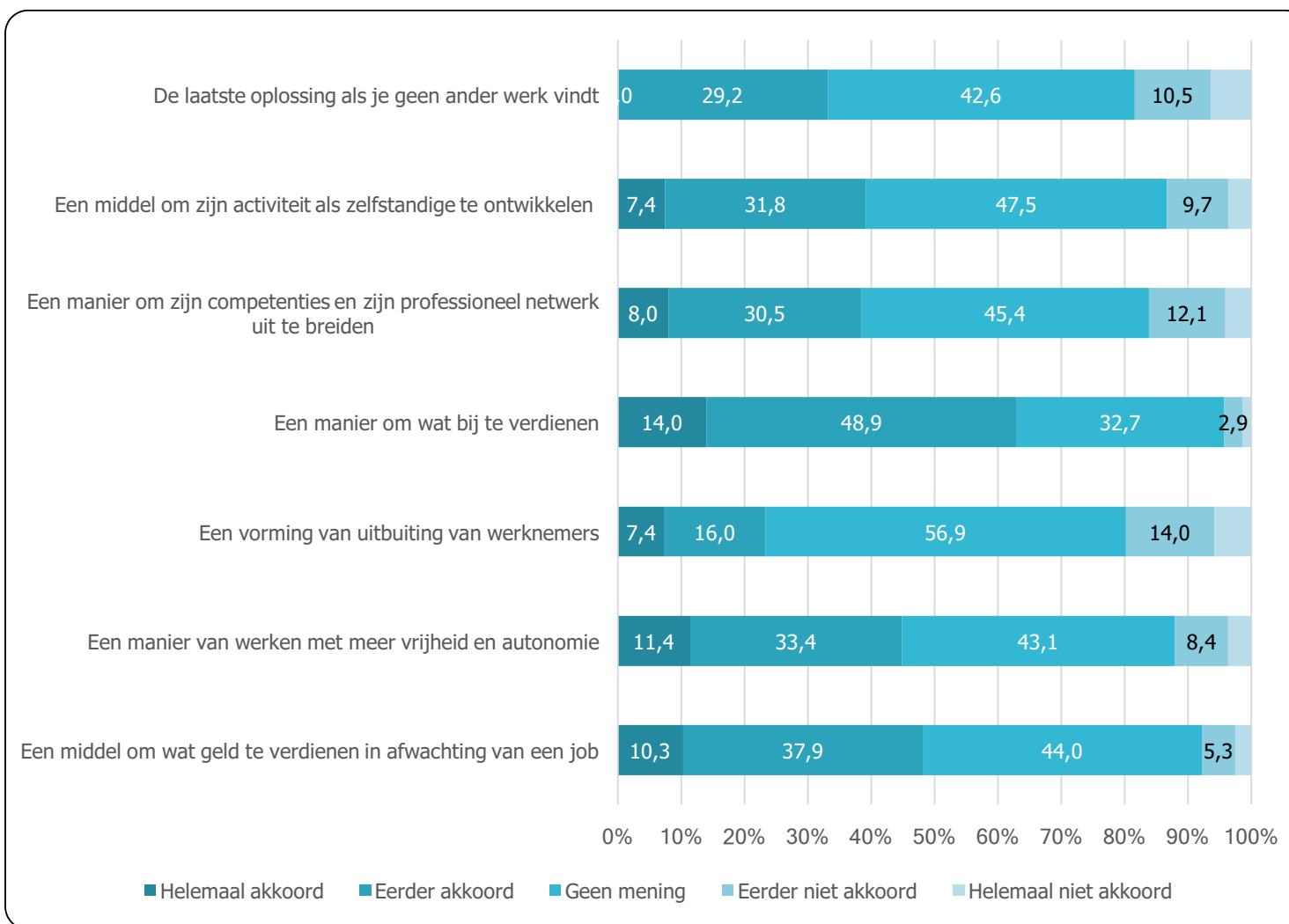
**Tabel 17 – Werken voor een platform,
18-30 jaar, BE, alle respondenten, %**

Af en toe + tamelijk vaak + regelmatig	
Werken van thuis uit voor een website zoals Upwork, Freelancer, Timeetc, Clickworker, PeoplePerHour2, enz.	1,8
Buitenshuis werken voor verschillende klanten via een website zoals Deliveroo, Listminut, YoupiJob, enz.	1,6
Iemand vervoeren tegen betaling door gebruik te maken van een app of een website zoals Uber, Blablacar, enz.	1,3

¹² Wartel, L. (2018). *Les enjeux politiques et juridiques du travail dans l'économie de plateformes*. Note d'éducation permanente, n°13, FTU. Wartel, L. (2018). [Les enjeux politiques et juridiques du travail dans l'économie des plateformes. Etat des lieux et perspectives syndicales](#). Working paper #3, Chaire Travail-Université (UCL) et CSC.

¹³ European Commission, Industry Directorate - General for Internal Market Entrepreneurship and SMEs, et TNS Political & Social. The Use of Collaborative Platforms. Luxembourg: Publications Office, 2016. <http://bookshop.europa.eu/uri?target=EUB:NOTICE:ET0216426:EN:HTML>

**Grafiek 5 – Meningen over werken voor een platform,
18-30 jaar, BE, alle respondenten, %**

TOEGANG TOT DE ARBEIDSMARKT: EEN HELE BEPROEVING

Dit hoofdstuk gaat over werkende jongeren (geen studenten of werkloze jongeren). Hierin worden de verschillende toetredingstrajecten tot de arbeidsmarkt beschreven: soms lineair maar voor velen ook gekenmerkt door periodes van onderbreking en werkloosheid.

SOORTEN TRAJECTEN

De inschakelingstrajecten van jonge werknemers worden vanuit vier invalshoeken onderzocht: het eventueel doorlopen van een periode van werkloosheid en de duur ervan, de periode tot aan de eerste job, de periode tot aan de eerste arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur, het aantal keer verplicht en vrijwillig veranderen van werkgever. Grafiek 6 toont de antwoorden op deze vier vragen en tabel 18 geeft de belangrijkste variaties weer, volgens geslacht, opleidingsniveau en Gewest.

Van de jongeren die werk hebben, heeft bijna een op de twee geen periode van werkloosheid gekend. Iets minder dan drie jongeren op de

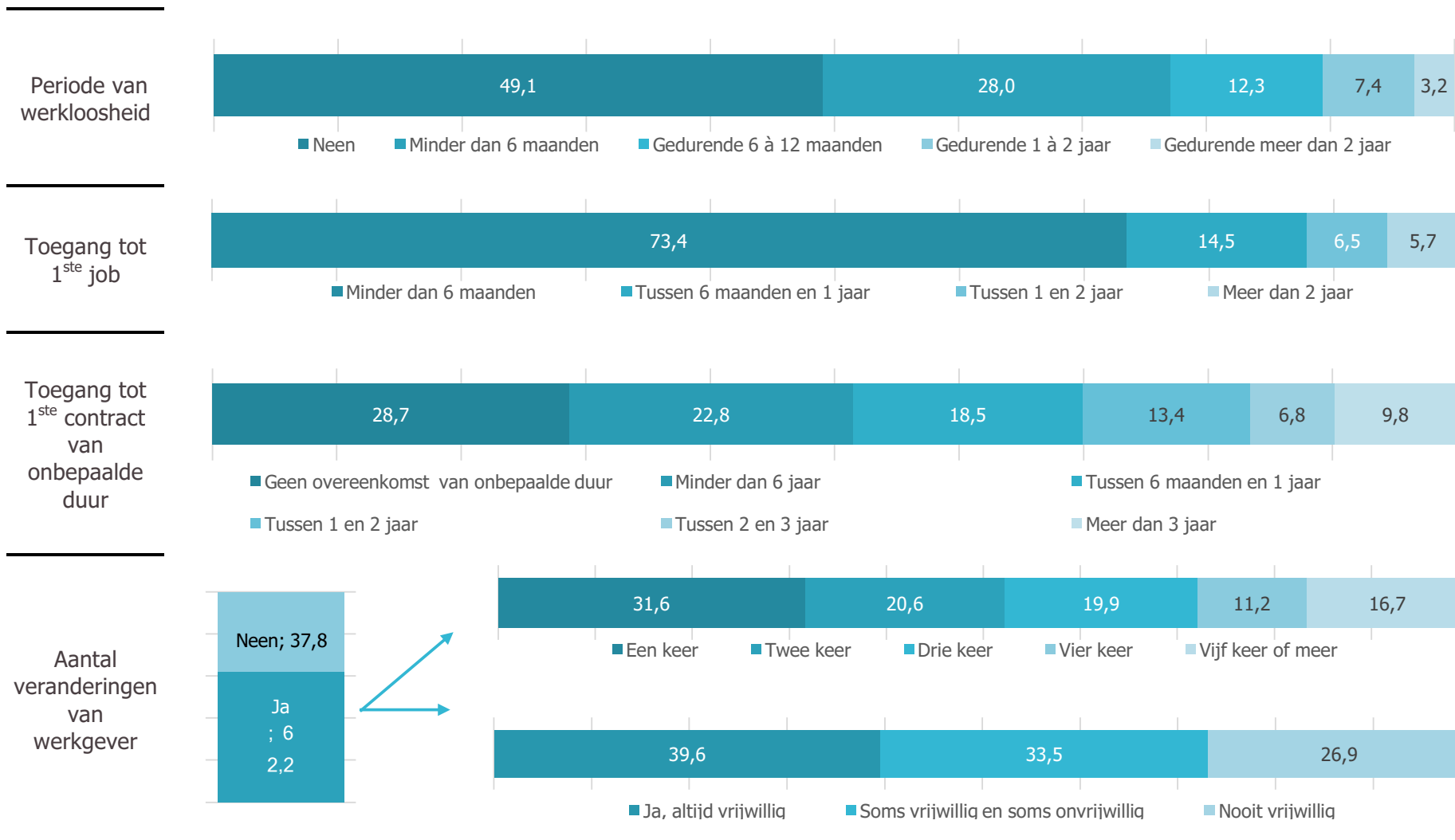
tien hadden een volledige periode van werkloosheid van minder dan zes maanden en 22,9% doorliep werkloosheidsperiodes van meer dan een jaar.

Driekwart van de jongeren vond zijn eerste baan binnen de zes maanden na zijn studies, voor 14,5% gebeurde dat tussen zes maanden en een jaar na de studies en 12,2% had zijn eerste baan pas na meer dan een jaar.

Zeven op de tien werkende jongeren heeft een overeenkomst van onbepaalde duur. Van deze jongeren vond 41,3% deze job van onbepaalde duur vanaf zes maanden tot een jaar na de studies, 13,4% vond ze tussen het eerste en het tweede jaar na de studies. 16,6% van de jongeren moest meer dan twee jaar wachten.

Het is vaak onvermijdelijk om langs het vakje "werkloosheid" te gaan en de lange weg naar een contract van onbepaalde duur af te leggen

Grafiek 6 - Kenmerken van het inschakelingsparcours van werkende jongeren, 18-30 jaar, BE, alle werknemers, %

Volgens de arbeidskrachtenenquête van 2016, vinden jongeren van 15 tot 34 jaar hoofdzakelijk werk via een spontane sollicitatie bij de werkgever (26%) en via familie, vrienden of kennissen (24%). Verder vond 17% werk via een advertentie en 10% via een uitzend- of selectiebureau. 8% werd door de werkgever zelf geselecteerd, 7% vond werk via zijn onderwijsinstelling en 6% via een openbare dienst voor arbeidsbemiddeling (VDAB, Actiris, Forem, ADG) of via een werkwinkel (Stabel, 2018).

VARIABELE WEGEN

Tabel 18 laat de belangrijkste verschillen zien aan de hand van enkele variabelen (geslacht, Gewest, leeftijd, opleidingsniveau). Het is duidelijk dat inschakelingstrajecten gunstiger zijn voor Nederlandstalige jongeren. Deze groep heeft meer kans om werk te vinden zonder werkloos te zijn geweest en om een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur te krijgen. Ook het traject van jonge mannen is iets gunstiger.

Gunstigere scenario's voor Nederlandstalige jongeren

Tabel 18 - Kenmerken van het inschakelingsparcours van werkende jongeren, 18-30 jaar, BE, alle werknemers

Periode zonder werk	• "nee" mannen 51,8% en vrouwen 46,9%; • positief effect van het opleidingsniveau; • groot verschil tussen de Gewesten: "nee" voor 61,3% van de jonge Nederlandstaligen en 30,5% van de jonge Franstaligen.
Toegang tot eerste job	• geen verschillen in duur tussen mannen en vrouwen; • vaker "minder dan 6 maanden" voor jonge Nederlandstalige jongeren (77,7%) dan voor Franstalige jongeren (66,7%); • vaker "minder dan 6 maanden" voor hogeropgeleiden (79,6%) dan voor de lagere opleidingsniveaus (64,6%).
Toegang tot een eerste arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur	sneller voor mannen: • nog geen vast contract: 22,3% van de mannen en 33,8% van de vrouwen; • "minder dan 6 maanden" voor 27,7% van de mannen en 18,8% van de vrouwen. gunstiger voor Nederlandstalige jongeren: • nog geen vast contract: 38,0% van de Franstalige jongeren en 22,6% van de Nederlandstalige jongeren; • "minder dan een jaar" voor 27,6% van de Franstalige jongeren en 50,1% van de Nederlandstalige jongeren. ingewikkelder voor hogeropgeleiden.
Verandering van werkgever	• iets vaker onder jonge vrouwen en lagere opleidingsniveaus; • vaker uit eigen keuze voor mannen, hogeropgeleiden en Nederlandstalige jongeren; • meer veranderingen bij de lagere opleidingsniveaus.

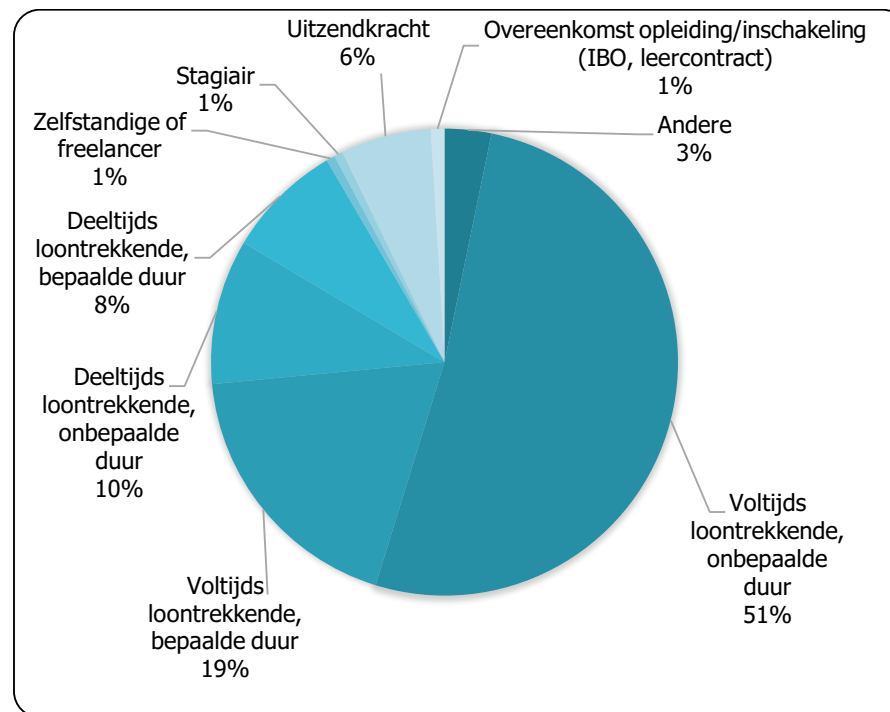
EEN POSITIEVE WERKERVERING

In dit hoofdstuk worden de voornaamste kenmerken van de arbeidssituatie van werkende jongeren bestudeerd: de verschillende soorten contracten, de subjectieve evaluatie van hun werk en de mate waarin ze tevreden zijn over hun huidige job.

EEN GROTE VERScheidenHEID AAN CONTRACTEN EN STATUTEN

De tewerkstellingssituatie van jonge werknemers wordt gekenmerkt door een grote verscheidenheid aan contracten en statuten (Grafieken 7 en 8). Iets meer dan een op de twee is bediende, 30% is arbeider en 11% is leerkracht. Zes op de tien jongeren hebben een vast contract, 51% voltijds en 10% deeltijds. Meer dan een kwart (27%) heeft een contract van bepaalde duur, 19% voltijds en 8% deeltijds. In twee derde van de gevallen is deeltijds werken geen vrije keuze (66,2%). De andere werkende jongeren werken als uitzendkracht (6%), stagiair (1%), zelfstandige (1%), ofwel met een opleidings- of inschakelingscontract (1%).

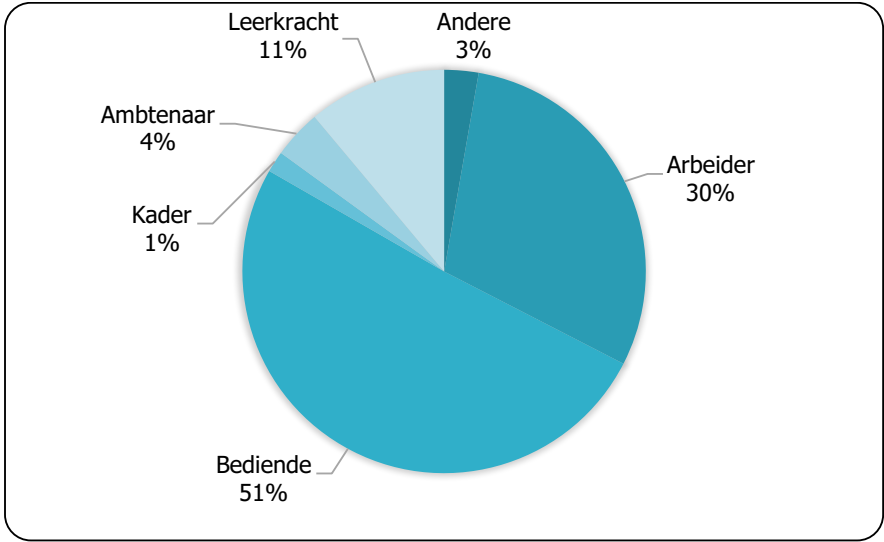
Grafiek 7 - Soorten contracten, 18-30 jaar, BE, alle werknemers, %

De verdeling van statuten en contracten volgens geslacht, opleidingsniveau, Gewest en leeftijd lopen sterk uiteen (tabel 19). Er zijn grote verschillen tussen jonge mannen en jonge vrouwen: 64,8% van de mannen heeft een voltijdse overeenkomst van onbepaalde duur, tegenover 40,7% van de jonge vrouwen. Meer vrouwen dan mannen hebben een overeenkomst van bepaalde duur (voltijds + deeltijds): 33,1% in vergelijking met 19,2% van de jonge mannen. Er zijn ook meer vrouwen die deeltijds werken (al dan niet met een vast contract): 26,8%, in vergelijking met 7,5% van de jonge mannen. Onvrijwillig

deeltijds werken komt iets vaker voor bij jonge mannen (69,2%, tegenover 64,9% bij jonge vrouwen).

Grafiek 8 - Verschil in arbeidsstatuut, 18-30 jaar, BE, alle werknemers, %

Meer Nederlandstalige jongeren hebben een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur dan hun Franstalige collega's, respectievelijk 57,9% tegenover 41,8%. De twee groepen onderscheiden zich ook van elkaar op het vlak van onvrijwillig deeltijds werken, met 80,7% bij Franstalige en 59,9% bij Nederlandstalige jongeren.

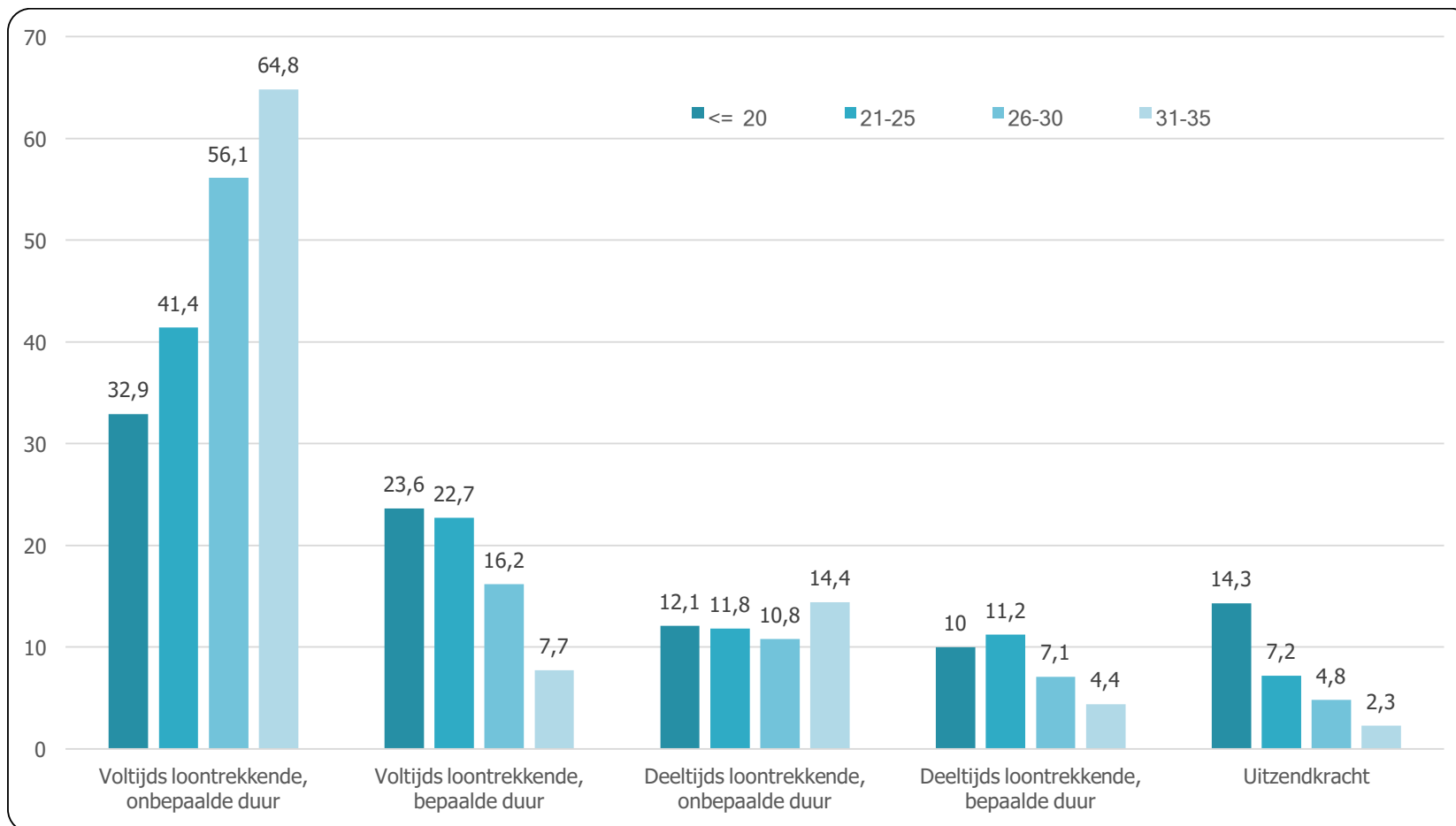
Tabel 19 - Soorten contracten, 18-30 jaar, BE, alle werknemers

Voltijdse overeenkomst van onbepaalde duur	+ Nederlandstalige mannen en jongeren
Voltijdse overeenkomst van bepaalde duur	+ Vrouwen
Deeltijdse overeenkomst van onbepaalde duur	+ Vrouwen
Deeltijdse overeenkomst van bepaalde duur	+ Vrouwen
Onvrijwillig deeltijds werken	+ Mannen, Franstalige jongeren en hoogopgeleiden

Het aandeel voltijds tewerkgestelde jongeren met een contract van bepaalde duur neemt toe met de leeftijd. Het gaat om 64,8% van de werkende 30-plussers, waarvan 71,2% van de tewerkgestelde, Nederlandstalige jongeren en 62,7% van de tewerkgestelde, Franstalige jongeren.

Vóór de leeftijd van 30 jaar werkt 62% tot 69% van de jongeren onvrijwillig deeltijds. Tussen de 31 en 35 jaar is 40% van de jongeren onvrijwillig deeltijds tewerkgesteld.

Grafiek 9 - Soorten contracten volgens leeftijd, 18-35 jaar, BE, alle werknemers, %

EEN EERDER POSITIEF OORDEEL OVER HUN JOB

Voor werkende jongeren is de werkervaring over het algemeen positief (grafiek 10). Het werk is een plaats waar sociale contacten gelegd worden en 78,9% vindt zijn werk interessant. 72,6% van de jonge werknemers voelt zich nuttig op het werk en 82,7% kan anderen helpen. Het minpunt is dat slechts 28,3% van de werkende jongeren zijn doorgroeimogelijkheden hoog inschat, 44% vindt zijn loon hoog en 69% vindt dat zijn job zekerheid biedt.

Jonge mannen geven vaker aan werkzekerheid te hebben: het gaat om 77,2 % tegenover 62,3% van de jonge vrouwen. Jonge mannen geven ook vaker aan dat ze kans maken op promotie: 37% tegenover 19,5% van de jonge vrouwen.

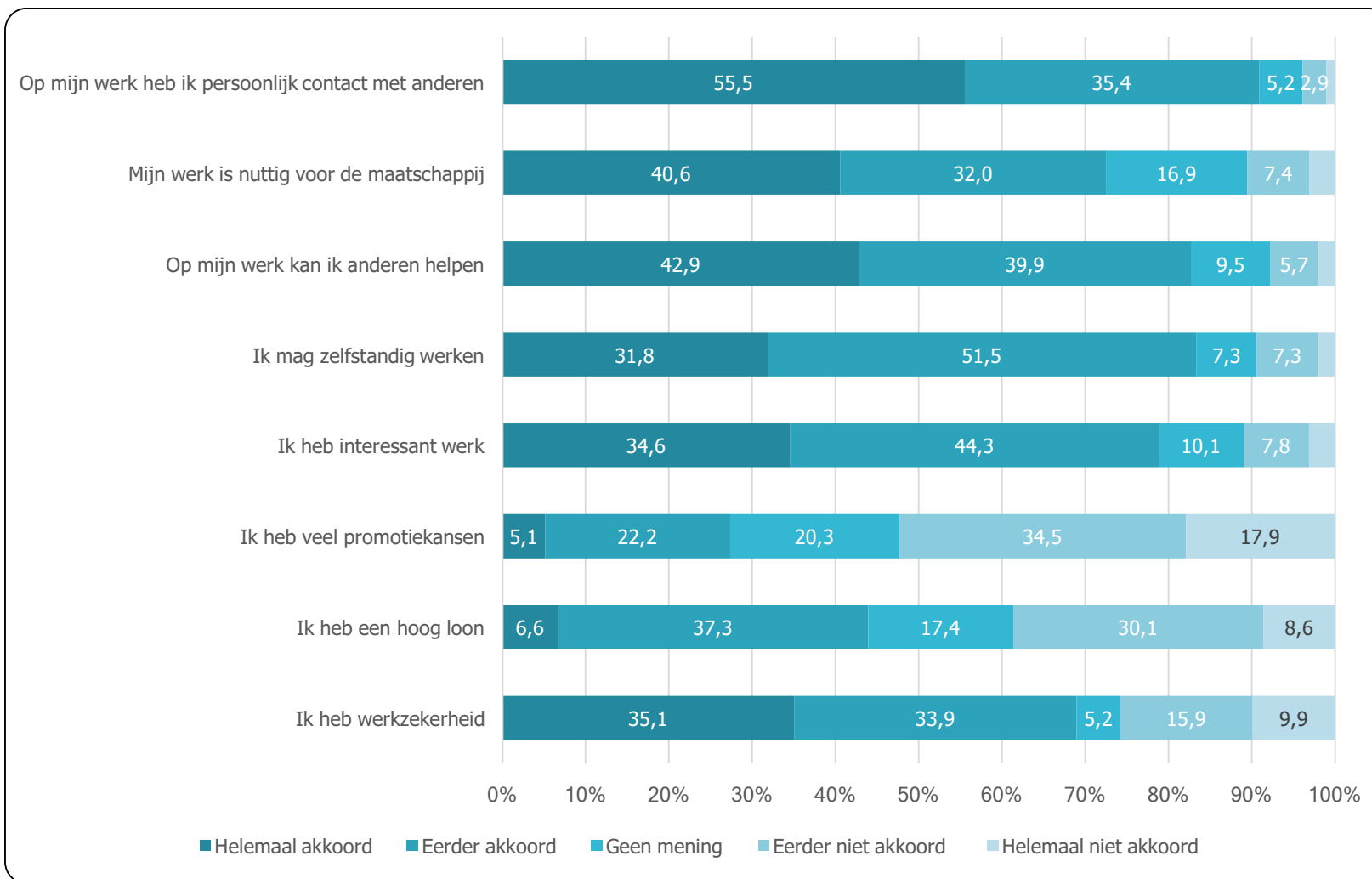
Over de belangstelling voor het werk zijn het voornamelijk de hoogopgeleide jongeren die zeggen "volledig akkoord" te gaan met de

stelling "ik heb een interessante job" met 41%, tegenover 28 % bij midden- en laaggeschoolden.

Tot slot merken we ook de verschillen op tussen Franstalige en Nederlandstalige jongeren: in de eerste groep waren er minder die aangaven werkzekerheid te hebben (62,3% t.o.v. 77,2% van de Nederlandstaligen) of veel doorgroeimogelijkheden te hebben (21,9% t.o.v. 30,9%).

Het aantal jongeren dat zegt zich onzeker te voelen over de werkgelegenheid is het hoogst in de leeftijdsgroep van 21 tot 25 jaar, goed voor 30,5%. Bij 31- tot 35-jarigen is dit 17,3%. Het gevoel van veel doorgroeimogelijkheden verschilt weinig volgens leeftijd, terwijl er wel sterk naar geambieerd wordt.

Grafiek 10 - Oordeel over hun job, 18-30 jaar, BE, alle werknemers, %

Een positieve werkervaring met als minpunten: werkzekerheid, loon en vooruitzichten

Aan het begin van de vragenlijst werd de mening van alle respondenten (studenten, werknemers, werklozen) gevraagd over wat als belangrijk wordt geacht in een job. Dezelfde vraag werd gesteld verder in de enquête, maar dan enkel aan werkende jongeren. Tabel 20 vergelijkt de antwoorden inzake de visie op "droomjob" en "reële job". Ze vergelijkt wat in absolute zin belangrijk wordt geacht in een job en wat

de concrete ervaringen zijn vanuit de werkelijk uitgeoefende job. Dromen en realiteit stemmen, ongeacht het werkveld, zelden overeen en het is daarom ook normaal dat er verschillend geantwoord werd op de twee vragen. De punten waarop de teleurstelling het grootst lijkt, zijn de doorgroeimogelijkheden met een kloof van -41,8%, de hoogte van het loon (-38,3%) en de werkzekerheid (-27,5%). Er is een positief verschil wat de sociale dimensie van het werk betreft (de contacten), het gevoel mensen te helpen en zelfstandig te kunnen werken.

Tabel 20 - Verschillen tussen de droomjob en de reële job, %

Antwoorden "volledig mee eens + eerder mee eens"	Droomjob 18-30 jaar, BE, alle respondenten	Reële job 18-30 jaar, BE, alle werknemers	Vershil
Interessant werk	97,2	78,9	-18,3
Werkzekerheid	96,5	69,0	-27,5
Hoog loon	82,3	44,0	-38,3
Werk dat persoonlijk contact met anderen inhoudt	77,5	90,9	+13,4
Een job waarin je anderen kunt helpen	77,0	82,7	+5,7
Een job waarin je zelfstandig kunt werken	75,3	83,4	+8,1
Werk dat nuttig is voor de samenleving	74,1	72,6	-1,5
Veel doorgroeimogelijkheden	69,1	27,3	-41,8

VEEL JONGEREN TEVREDEN MET HUN WERK

De som van de werkende jongeren die zich "volledig", "zeer" en "voldoende" tevreden noemen met hun huidige job is 73%: bijna driekwart van de jonge werknemers voelt zich dus goed bij zijn werk. Van de anderen heeft 13% geen mening en is 13% zelfs ontevreden (grafiek 11). Er is op dit vlak weinig verschil tussen mannen en vrouwen, maar het aandeel werkende jongeren dat aangeeft tevreden te zijn, neemt toe naargelang het opleidingsniveau: van 64,8% tot 78,3%. Verhoudingsgewijs zijn er meer werkende Nederlandstalige jongeren die tevreden zijn met hun werk, namelijk 77,6% tegenover 67,2% van de Franstalige jongeren.

Ontevredenheid over de huidige job komt vaker voor bij deeltijdse werknemers (19,2% ontevreden) en uitzendkrachten (19,6%). Er is weinig verschil op basis van het opleidingsniveau van de respondenten, maar verhoudingsgewijs is er een beetje meer ontevredenheid onder de 26-30 jarigen dan onder de jongste werknemers. In sectoren waar er voldoende antwoorden waren, zijn er bovengemiddelde ontevredenheidspercentages in de groothandel, de detailhandel, de reparatiesector en de horeca.

De aspecten van werk die voor bovengemiddelde ontevredenheidspercentages zorgen zijn lage lonen, werkonzekerheid en het gebrek aan doorgroeimogelijkheden. Ontevreden werknemers werden verhoudingsgewijs meer gediscrimineerd, vooral vanwege hun

afkomst of etnische groep en wegens handicap of ziekte. Er is een sterke correlatie tussen ontevredenheid over het werk en bezorgdheid over de toekomst van het werk.

In het onderzoek van 2007 onder jonge Franstalige werknemers gaf 65,1% aan tevreden te zijn met zijn werk, 16,1% had geen mening en 18,8% was ontevreden. De belangrijkste punten van ontevredenheid waren dezelfde: het loon (36,3% ontevreden), de werkzekerheid (22,6% ontevreden), de loopbaanvooruitzichten in het bedrijf (26,1% ontevreden)¹⁴.

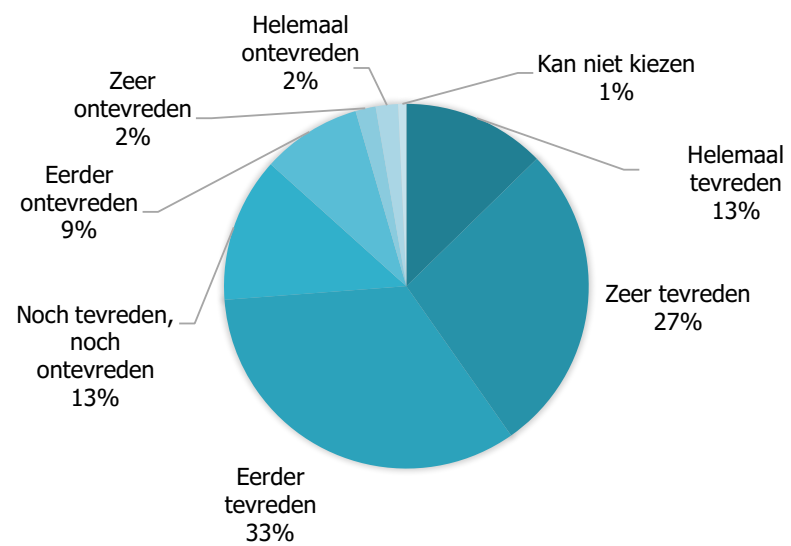
Als we een vergelijking maken met de ISSP-enquête uit 2015, zien we dat voor de actieve leeftijdscategorie van 18 tot 30 jaar, in België 80,9% tevreden is, in Frankrijk 71,4% en in Duitsland 85%.

In de "Génération quoi"-enquête, uitgevoerd door de RTBF en de Universiteit van Namen, zegt 58% van de Franstalige jongeren dat ze voldoening halen uit hun werk, 42% zegt echter het tegenovergestelde¹⁵.

Vendramin, P., (2007), op. cit.

¹⁵ Tirtiaux, J. en Pieters, J., op. cit.

**Grafiek 11 - Mate van tevredenheid over de huidige job,
18-30 jaar, BE, alle werknemers, %**

EEN MATIG VERTROUWEN IN HET TOEKOMSTIGE BEROEPSLEVEN

In het kader van deze enquête was het belangrijk om jongeren te bevragen over hun vertrouwen in hun toekomstige beroepsleven, rekening houdend met de moeilijke toetreding tot de arbeidsmarkt en de voor velen moeilijk haalbare stap om op eigen benen te staan.

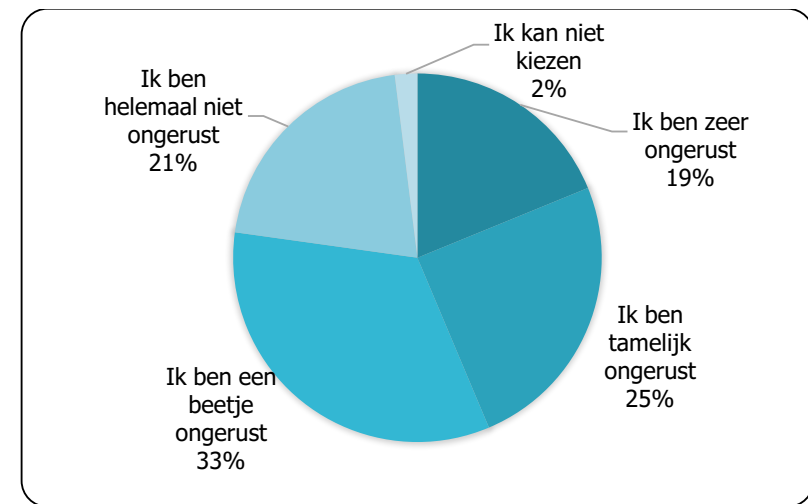
WELKE VISIE OP HET TOEKOMSTIGE BEROEPSLEVEN?

Als we de antwoorden “ik ben erg bezorgd” en “ik ben tamelijk bezorgd” (grafiek 12) samentellen, stellen we vast dat vier jongeren op de tien zich zorgen maken over hun beroepstoekomst (43,7%), in het bijzonder Franstalige jongeren (61,2%) terwijl 30,5% van de Nederlandstalige jongeren dat gevoel heeft. Van de studenten zegt 42,6% ongerust te zijn, van de werkende jongeren 38,4% en van de werkloze jongeren 75,7%. Hoe hoger het opleidingsniveau, hoe lager het aandeel ongeruste jongeren, maar het diploma neemt de ongerustheid niet weg:

51% van de jongeren met de minste diploma's op zak zegt ongerust te zijn tegenover 41,8% van de jongeren met de meeste diploma's. Er zijn

in verhouding meer vrouwen ongerust over hun toekomstige beroepsleven dan mannen (48,2% tegenover 37,8% van de mannen); Vrouwen hebben ook vaker een onzekerder arbeidsstatuut dan mannen.

**Grafiek 12 – Ben je ongerust over je toekomstige beroepsleven?
18-30 ans, BE, alle respondenten, %**

**De onzekerheid over het toekomstige beroepsleven
is reeds duidelijk aanwezig vanaf de studies**

Volgens de gegevens van de “Génération quoi” -enquête denkt één op de twee jonge, Franstalige Belgen dat zijn toekomst minder goed zal

zijn dan het leven van zijn ouders, 23% denkt dat zijn leven beter zal zijn en 26% dat het hetzelfde zal zijn¹⁶.

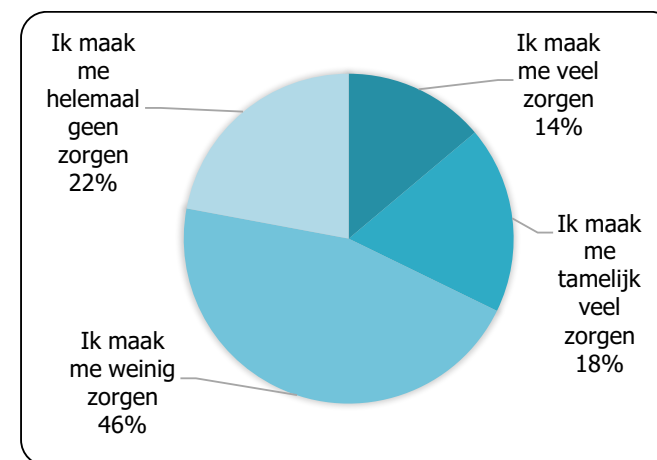
VAGE ANGST OM ZIJN BAAN TE VERLIEZEN

Aan de werkende jongeren werd gevraagd in hoeverre zij zich zorgen maken om hun huidige baan te verliezen (grafiek 13). Iets meer dan 1 werknemer op de vijf maakt zich geen zorgen en 14% is heel bang om zijn baan te verliezen. Tussenin is 18% "nogal" ongerust en 46% "een beetje" ongerust.

Het opleidingsniveau lijkt weinig invloed te hebben op het gevoel van jobzekerheid. Franstalige jongeren zeggen, veel meer dan Nederlandstalige jongeren, "erg" of "tamelijk" bang te zijn om hun baan te verliezen, namelijk respectievelijk 44,8% en 23,9%. Ook meer jonge vrouwen dan jonge mannen leven met die angst: 38,6% tegenover 24,2%.

In de enquête van 2007 bij Franstalige jongeren zei 42,2% zich geen zorgen te maken om jobzekerheid¹⁷.

**Grafiek 13 – Hoe ongerust ben je om je werk te verliezen?
18-30 jaar, alle werknemers %**

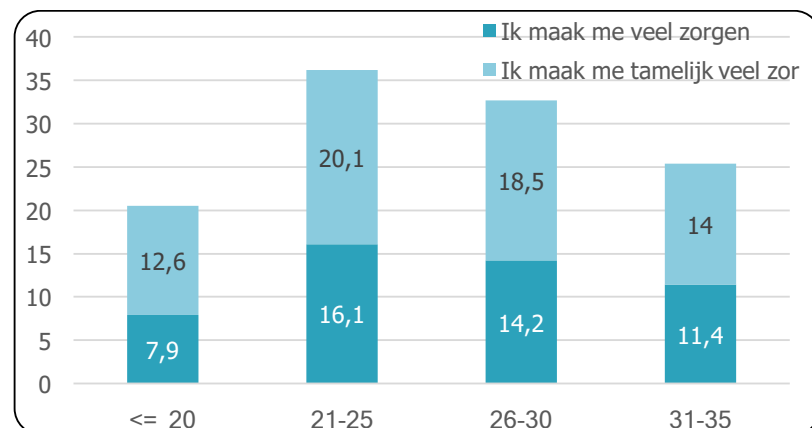
Na deze vraag vroeg de enquête deze jonge werknemers of ze dachten dat het voor hen moeilijk of gemakkelijk zou zijn om een andere baan te vinden die minstens zo goed was als de baan die ze nu hadden (grafiek 15). 19% van de ondervraagde jongeren zei dat het "zeer" of "redelijk" gemakkelijk zou zijn om een even kwaliteitsvolle baan te vinden. In dit opzicht is er weinig verschil tussen Franstalige en Nederlandstalige jongeren. Er zijn ook weinig verschillen tussen de opleidingsniveaus. Jonge mannen daarentegen lijken er verhoudingsgewijs iets meer vertrouwen in te hebben dan jonge vrouwen. Het percentage jongeren dat zich zorgen maakt om het verlies

¹⁶ Tirtiaux, J. et Pieters, J. Op. cit.

¹⁷ Vendramin, P. (2007), op. cit. Opgelet : de vraag werd niet op dezelfde manier geformuleerd.

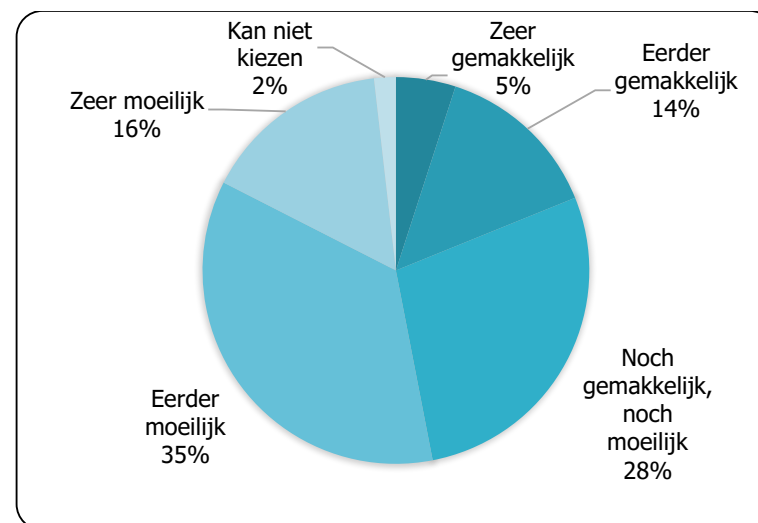
van zijn baan is het hoogst in de leeftijdsgroep van 21-25 jaar (grafiek 14).

**Grafiek 14 – In hoeverre ben je bang om je baan te verliezen?
18-30 jaar, alle werknemers, %**

In de ISSP-enquête van 2015 is het aandeel 18- tot 30-jarigen in België dat bang is om zijn baan te verliezen, lager, namelijk 20,2%. Het is bijna twee keer zo hoog in Frankrijk (38,4%) en lager in Duitsland (14,1%). Anderzijds zeggen in hetzelfde onderzoek meer jongeren in België dat het voor hen moeilijk zou zijn om een andere baan te vinden die minstens zo goed is als hun huidige baan (43,3% tegen 41,1% van de jongeren in Frankrijk en 32,7% van die in Duitsland). Over het geheel genomen blijkt uit de ISSP-enquête van 2015 in België ook dat de angst voor het verlies van zijn baan verhoudingsgewijs gelijk is bij oudere werknemers. Bovendien zegt 57% van de leeftijdsgroep van 31-50 jaar dat het voor hen moeilijk zou zijn een andere baan te vinden die gelijkwaardig is aan hun huidige job.

**Grafiek 15 – Denk je dat het moeilijk of gemakkelijk is om een andere job te vinden die minstens even goed is als je huidige job?
18-30 jaar, BE, alle werknemers, %**

RELATIEF KWETSBARE BESTAANSVOORWAARDEN

Dit hoofdstuk onderzoekt de financiële situatie van jongeren – studenten, werknemers en werklozen – en hun huisvesting (inwonen bij de ouders, samen huren, huren of eigenaar zijn). Het peilt ook naar belangrijke plannen die ze momenteel hebben uitgesteld wegens hun beroepssituatie, zoals zelfstandig gaan wonen, gaan samenwonen of voor gezinsuitbreiding kiezen.

EEN AANZIENLIJKE MINDERHEID HEEFT FINANCIËLE PROBLEMEN

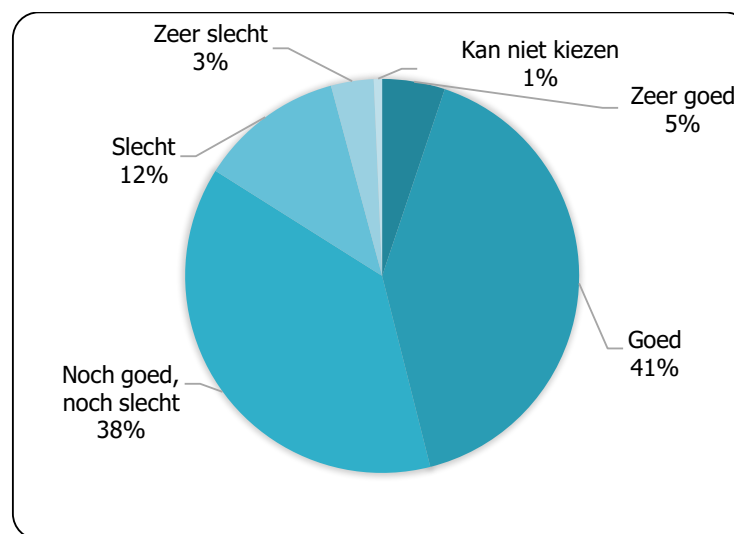
Van de jongeren die op eigen benen zouden kunnen staan, omdat ze werk hebben of naar werk zoeken, antwoordt 46% dat zijn financiële situatie “zeer goed” of “goed” is. 38% vindt zijn financiële situatie “noch goed, noch slecht”. 15% beoordeelt zijn financiële situatie als “slecht” of “heel slecht” (grafiek 16).

Voorale werkloze jongeren antwoorden in verhouding het vaakst dat hun financiële situatie slecht is, nl. bijna een op de twee (49,6%), tegenover 9,1% van de jonge werknemers. Bij laagopgeleide jongeren is de financiële situatie in verhouding ook vaker slecht (28,9% tegenover

8,8% van de hoogopgeleiden) en ook vaker bij Franstalige jongeren (22,4%) dan bij Nederlandstalige jongeren (10,1%).

We kunnen de antwoorden vergelijken met die van de drie leeftijdscategorieën op de vraag uit de ISSP-enquête van 2015. 12,6% van de jongeren tussen 18 en 30 jaar, 15,4% van de jongeren tussen 31 en 50 jaar en 8,7% van de 50-plussers vindt zijn financiële situatie slecht (som van de antwoorden “slecht” en “zeer slecht”).

**Grafiek 16 – Je financiële situatie is ...
18-30 jaar, BE, alle respondenten, %**

MOEILIK OM OP EIGEN BENEN TE STAAN

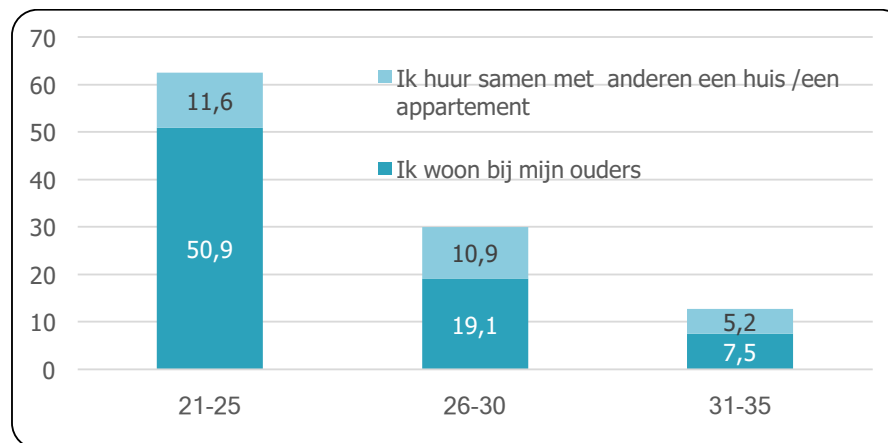
Op eigen benen staan begint met zelfstandig wonen. Uit de enquête blijkt dat drie op de tien jongeren nog bij hun ouders wonen. De studenten werden hier niet meegerekend. Twee op de tien jongeren huren een woning en iets meer dan twee op de tien jongeren bezitten een woning. 9,4% van de jongeren huurt samen een woning. Bij de 26- tot 30-jarigen woont een op de vijf jongeren nog thuis (grafiek 17).

Jonge vrouwen gaan in verhouding sneller zelfstandig wonen; 27,6% woont nog thuis, tegenover 34,2% van de jonge mannen. De keuzes en/of kansen van Nederlandstalige en Franstalige jongeren lopen uiteen. Nederlandstalige jongeren blijven in verhouding vaker langer thuis wonen dan Franstalige jongeren. Ze bezitten vaker een eigen huis en huren minder vaak een woning.

Een rapport van de ngo Caritas dat eind 2017 werd gepubliceerd schetst de precaire toestand van de jongeren in Europa. Uit het rapport blijkt dat jongeren vaak te kampen hebben met werkonzekerheid en huisvestingsproblemen en maar moeilijk hun plaats vinden in de samenleving. Volgens de ngo zijn de 16- tot 29-jarigen het grootste slachtoffer van de financiële crisis.

Voor heel wat jongeren is zelfstandig wonen onhaalbaar

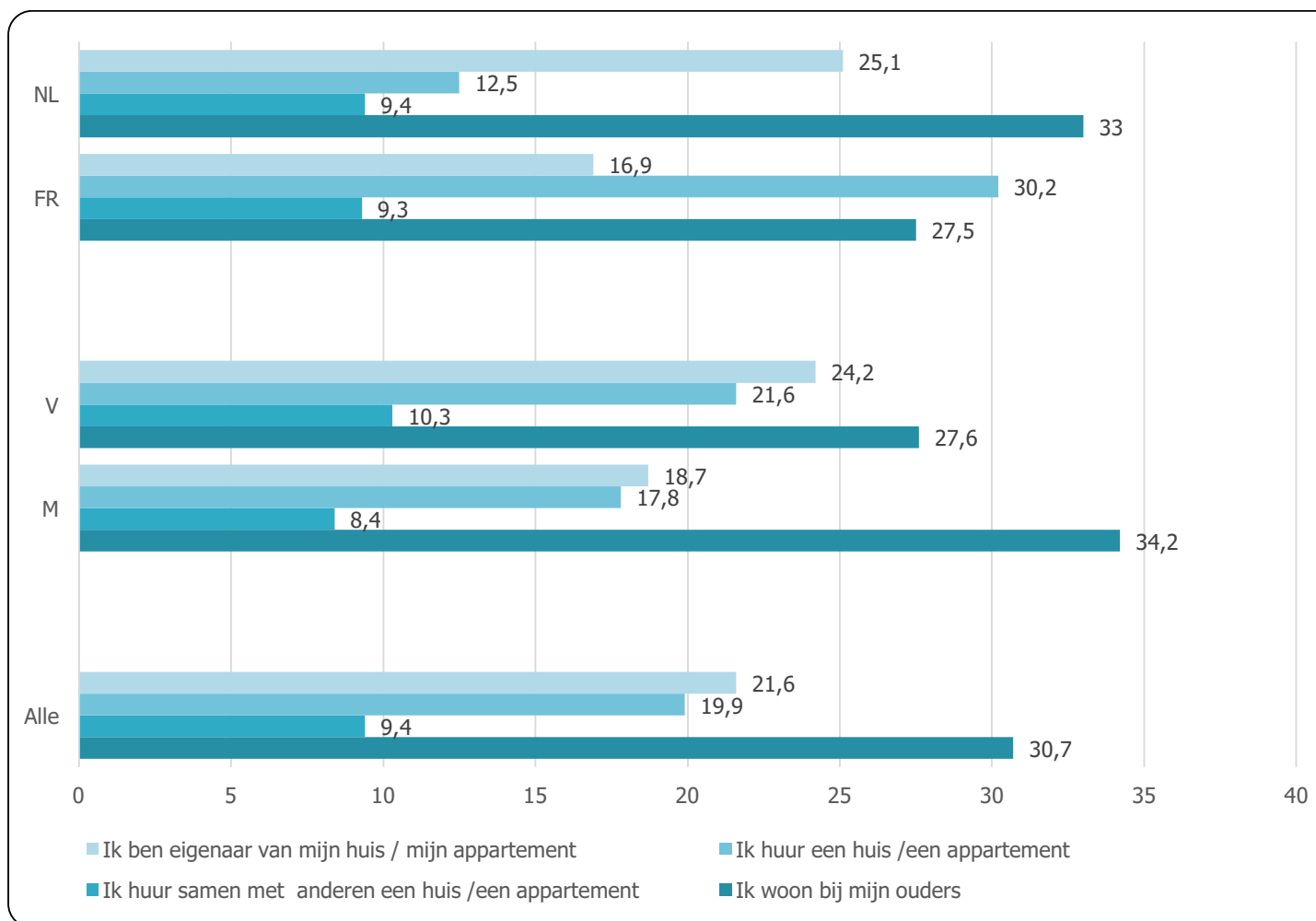
Grafiek 18 – type huisvesting, 18-35 jaar, BE, alle respondenten, %

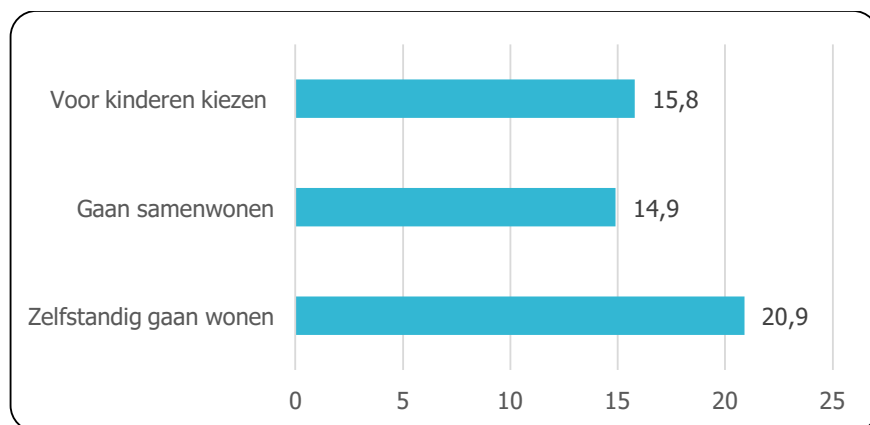
PLANNEN UITSTELLEN

Wanneer je volwassen wordt, maak je nieuwe plannen zoals zelfstandig gaan wonen, gaan samenwonen, een gezin stichten. Als je maar moeilijk een job vindt, heb je weinig zekerheid en vooruitzichten waardoor je verplicht bent je plannen uit te stellen. De enquête vroeg jongeren in welke mate ze bepaalde plannen moesten uitstellen (grafiek 19). Zo antwoordden twee op de tien jongeren dat ze hun plan om zelfstandig te gaan wonen moesten uitstellen. 14,9% stelde het samenwonen uit en 15,8% wachtte met gezinsuitbreiding. In de rubriek "andere" vermeldden de respondenten vaak het uitstel van de aankoop van een onroerend goed en de moeilijkheden om een hypothecaire lening te krijgen.

Grafiek 17 – Hoe woon je?
18-30 jaar, BE, alle werknemers en werklozen, %

Grafiek 19 – Zag je je door je beroepssituatie genoodzaakt om bepaalde plannen uit te stellen zoals... (meerdere antwoorden mogelijk) 18-30 jaar, BE, alle jonge werknemers en werklozen, %

Werkloze jongeren zijn vaker genoodzaakt te wachten om zelfstandig te gaan wonen. Maar ook niet alle jongeren met een job kunnen hun plannen verwezenlijken.

22,7% van de jonge vrouwen met een job ziet zich genoodzaakt gezinsuitbreiding uit te stellen, tegenover 8,2% van de jonge mannen. Meer Franstalige dan Nederlandstalige jongeren krijgen hiermee te maken (tabel 21). Heel wat vrouwen met een job stellen gezinsuitbreiding uit. De belangrijkste verklaringen hiervoor zijn waarschijnlijk een instabiele beroepssituatie en de houding van de werkgever tegenover moederschap.

Tabel 21 – Zag je je door je beroepssituatie genoodzaakt bepaalde plannen uit te stellen zoals... (meerdere antwoorden mogelijk) 18-30 jaar, BE, alle jonge werknemers en werklozen, %

	Jonge werknemers						Jonge werklozen				
	Alle	M	V	FR	NL		Alle	M	V	FR	NL
Zelfstandig gaan wonen	19,4	18,0	20,5	29,4	13	Zelfstandig gaan wonen	29,2	36,3	22,6	33,2	23,6
Gaan samenwonen	14,3	12,3	16,0	22,1	9,3	Gaan samenwonen	18,4	16,9	19,9	20,1	16
Voor gezinsuitbreiding kiezen	16,1	8,2	22,7	21,9	12,3	Voor gezinsuitbreiding kiezen	14,3	9,7	18,7	14,9	13,4

M=mannen, V=vrouwen, FR=Franstaligen, NL=Nederlandstaligen

JONGEREN EN WERKLOOSHEID

In dit hoofdstuk ligt de nadruk op de situatie van werkzoekende jongeren op het ogenblik van de enquête. We onderzoeken het traject dat ze afleggen, een afwisseling van periodes met en zonder werk, en waarom er een einde kwam aan hun vorig werk. De werkzoekende jongeren geven ook hun visie weer op de moeilijke zoektocht naar werk. Tot slot staan we stil bij hun financiële middelen en bekijken we in hoeverre die stabiel zijn.

AFWISSELING TUSSEN PERIODES MET EN ZONDER WERK

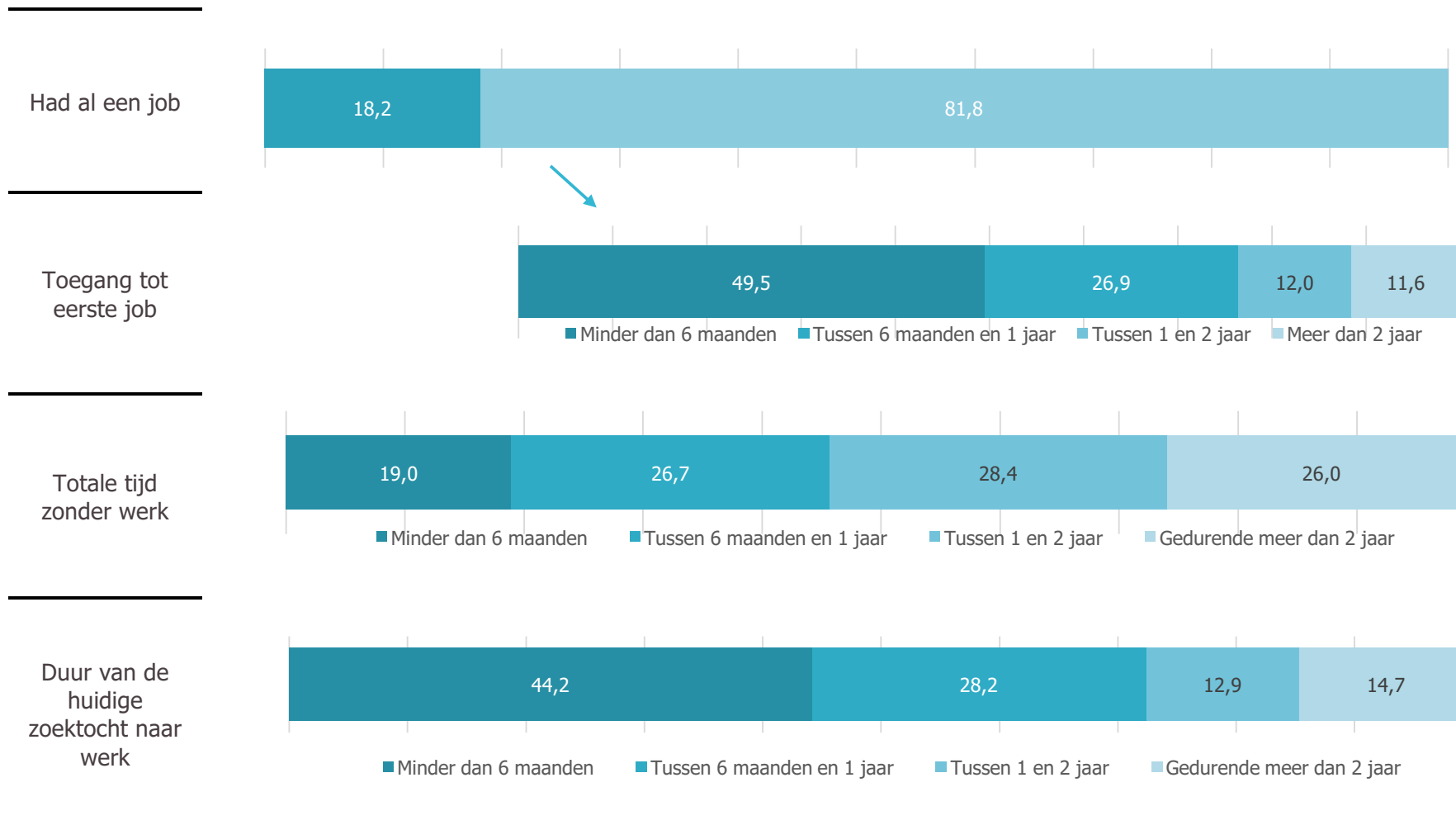
Meer dan acht op de tien jongeren die op het ogenblik van de enquête geen werk hadden, hadden in het verleden een job (grafiek 20). Hun eerste job sleepten ze zelfs “tamelijk” snel na hun studies in de wacht, nl. een op de twee werklozen binnen de zes maanden en 26,9% tussen zes maanden en een jaar na hun studies. Voor 23,6% van de jongeren die ooit al werkten duurde het lang voordat ze hun eerste job hadden, nl. een of zelfs twee jaar.

De trajecten zijn niet uniform (tabel 22). Ook hier is de context gunstiger voor de Nederlandstalige jongeren.

Tabel 22 – Inschakelingstraject van jonge werklozen, 18-30 jaar, BE, alle werkloze jongeren

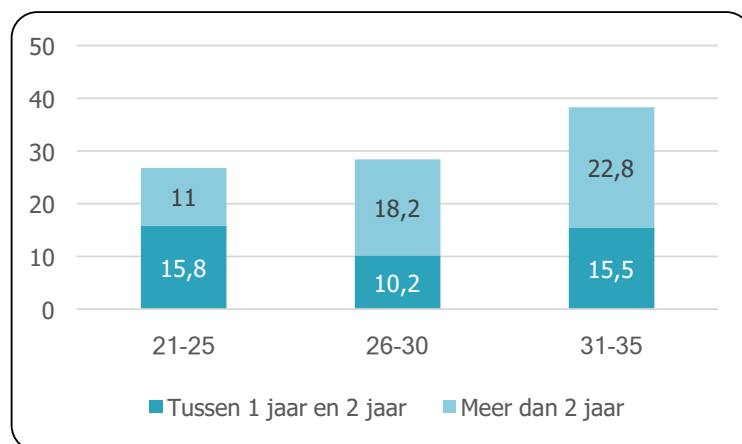
Had al een job	90,66% van de Nederlandstalige werkloze jongeren en 75,4% van de Franstalige werkloze jongeren
Toegang tot eerste job	Mannen = Vrouwen Franstaligen = Nederlandstaligen Grote verscheidenheid aan contracten met vooral uitzendcontracten en contracten van bepaalde duur
Totale tijd zonder werk	“Langer dan een jaar”: • 49,8% jongen vrouwen en 60% jonge mannen • 46,5% Nederlandstalige jongeren en 61,1% Franstalige jongeren
Duur van de huidige zoektocht naar werk	Langer dan een jaar: • 22,2% jonge vrouwen en 33,6% jonge mannen • 20% Nederlandstalige jongeren en 32,8% Franstalige jongeren

Grafiek 20 – Insschakelingstraject van de werkloze jongeren, 18-30 jaar, BE, alle werkloze jongeren, %

Bij de werkloze jongeren duurt de zoektocht naar werk in verhouding lang voor de 30-plussers (grafiek 21). Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen lange overgangstrajecten en fundamentele moeilijkheden om aan werk te geraken. 30-plussers wijten de moeilijke toegang tot de arbeidsmarkt in verhouding tot de 18-30-jarigen vaker aan gezondheidsproblemen, buitenlandse afkomst en de zorg voor de kinderen. 27,6% van de laaggeschoolde jongeren onder de 31 jaar is werkloos. Bij de 30-plussers gaat het om 17,5%. Bij middelhoog- en hooggeschoolde jongeren schommelt het percentage werklozen niet en bedraagt het respectievelijk 17% en 9%.

Grafiek 21 – Duur van de huidige zoektocht naar werk, 21-35 jaar, BE, alle werkloze jongeren, %

In hun vorige beroepstraject hadden jongeren die al een of meerdere jobs hadden tal van contracten (tabel 23). Daaruit blijkt dat het overgangstraject naar stabiel werk ingewikkeld en onzeker is. Hun

arbeidssituatie is meestal onzeker: werk van bepaalde duur, uitzendarbeid, stages.

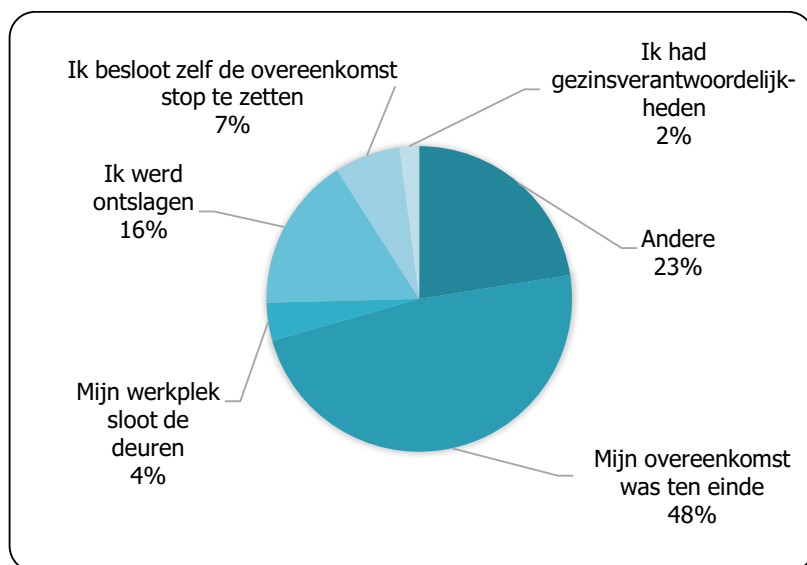
Tabel 23 – Arbeidsovereenkomst in het vorige traject (meerdere antwoorden mogelijk), 18-30 jaar, BE, alle werkloze jongeren, %

Voltijdse arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur	19,7
Voltijdse arbeidsovereenkomst van bepaalde duur	26,8
Deeltijdse arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur	10,4
Deeltijdse arbeidsovereenkomst van bepaalde duur	18,6
Zelfstandige	5,6
Stagiair	10,8
Uitzendkracht	
Opleidings-/inschakelingscontract	17,4

BEËINDIGING VAN DE VORIGE JOB

Bij een op de twee jongeren leidt de beëindiging van de arbeidsovereenkomst tot werkloosheid (grafiek 22). Bij 7% van de werkloze jongeren is de werkloosheid te wijten aan eerder vrijwillige redenen zoals eigen keuze om de overeenkomst stop te zetten. Ontslag is in 16% van de situaties de reden. In de rubriek "andere" worden ook gezondheidsproblemen en soms zwangerschap vermeld als reden voor de beëindiging van de overeenkomst.

Grafiek 22 – Waarom werd je vorige arbeidsovereenkomst beëindigd? 18-30jaar, BE, alle werkloze jongeren, %

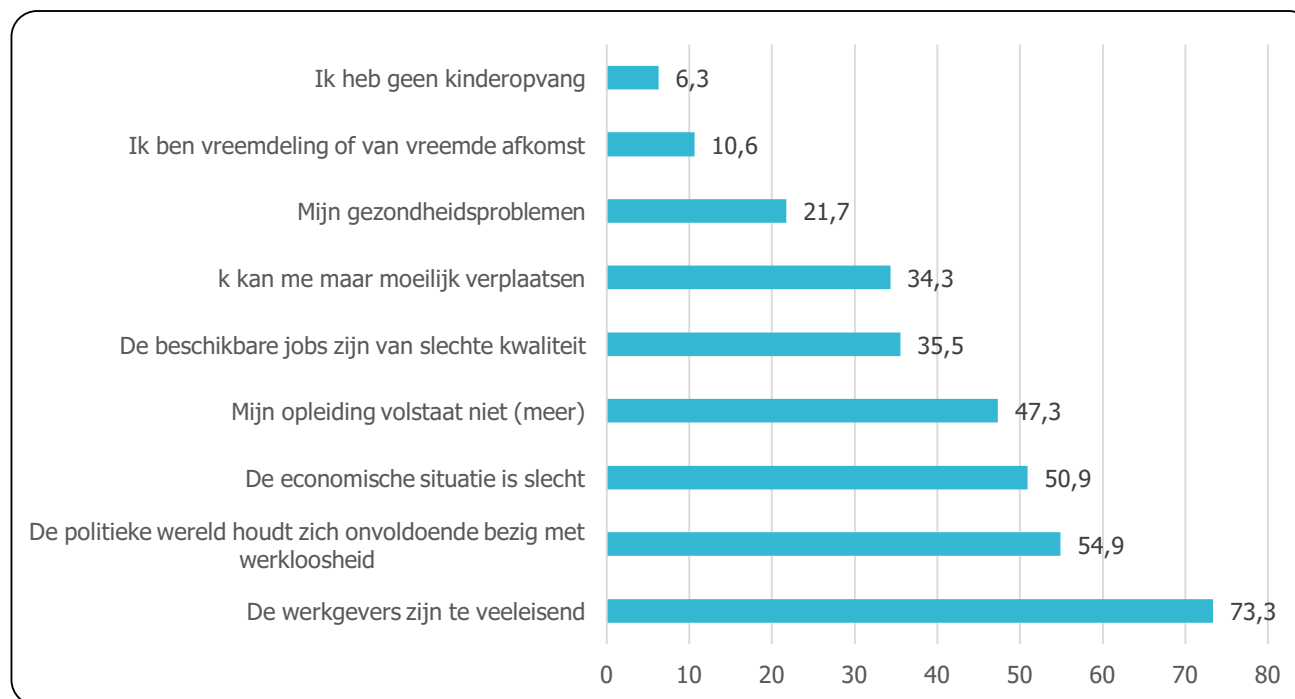
Uit deze arbeidssituaties blijkt dat het overgangstraject naar stabiel werk ingewikkeld en onzeker is

WAAROM IS HET MOEILIJK OM TOEGANG TE KRIJGEN TOT DE ARBEIDSMARKT?

Bij de redenen waarover de respondenten zich moeten uitspreken zijn er een aantal macro-economische factoren buiten het individu om, zoals te veeleisende werkgevers, een te passieve politieke wereld, een slechte economische situatie. Andere factoren hebben meer met het individu zelf te maken – ook al vergen ze collectieve oplossingen – zoals ontoereikende competenties, gezondheidsproblemen, buitenlandse afkomst, geen kinderopvang of mobiliteitsproblemen.

In grafiek 23 stellen we vast dat de “macro-economische” redenen eerder worden aangehaald dan de redenen die meer te maken hebben met het individu zelf. Een op de twee jongeren haalt onvoldoende opleiding als reden aan. Gezondheidsproblemen worden door een op de vijf jongeren vermeld. Dit stemt tot nadenken omdat bij gezondheidsproblemen in de eerste plaats wordt gedacht aan oudere generaties. Ook mobiliteit vormt een probleem voor meer dan een op de drie jongeren. In de rubriek “andere” wordt ook de gebrekkige kennis van het Nederlands bij de Franstalige jongeren, het gebrek aan ervaring, de veelvuldige tijdelijke arbeidsovereenkomsten en het tekort aan jobs in het gekozen domein vermeld.

**Grafiek 23 – De voornaamste redenen waarom je momenteel moeilijk aan een job geraakt.
Antwoorden “eerder ja”, 18-30 jaar, BE, alle werkloze jongeren, %**

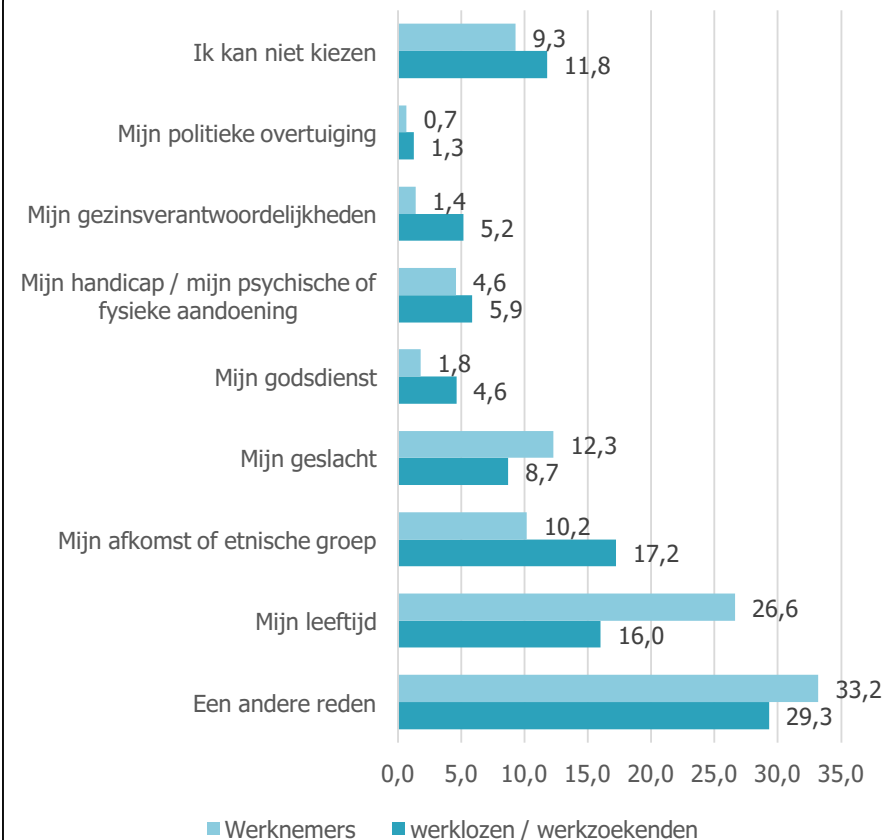

Wanneer we de antwoorden van de Franstalige en Nederlandstalige werkloze jongeren vergelijken, stellen we vast dat Franstalige jongeren in verhouding vaker “macro-economische” redenen aanhalen. Nederlandstalige werkloze jongeren vermelden vaker “privé”-redenen (grafiek 24). Drie op de tien Nederlandstalige werkloze jongeren halen gezondheidsredenen aan.

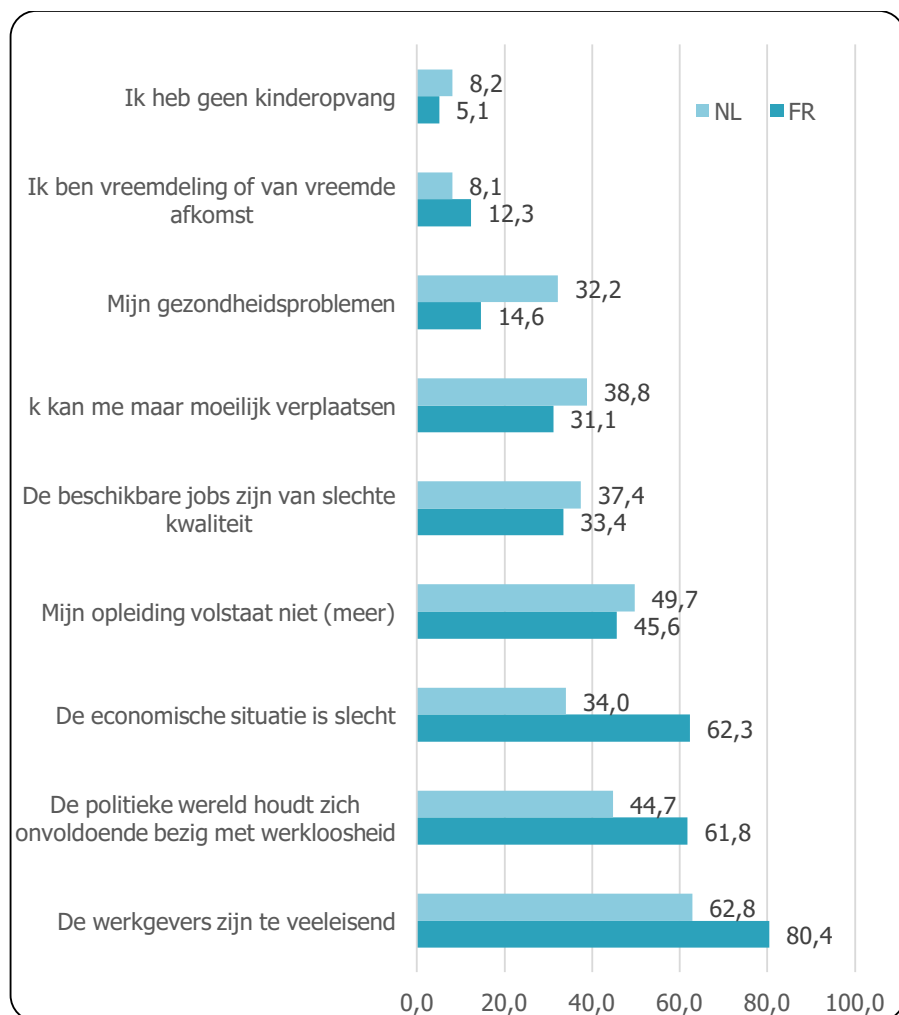
De enquête vroeg jongeren met en zonder werk of ze tijdens hun beroepstraject het slachtoffer waren van discriminatie op het werk, bv. bij het solliciteren of naar aanleiding van een loonsverhoging of een promotie (grafiek 25). Meer dan een derde (36,3%) van de werkloze jongeren zegt het slachtoffer te zijn geweest van discriminatie op het werk; bij jongeren met werk gaat het om 22,5%. De discriminatie waarmee werkloze jongeren te maken krijgen op de arbeidsmarkt is in de eerste plaats te wijten aan afkomst, leeftijd en geslacht. In de

categorie « andere» wordt de discriminatie vaak toegeschreven aan het uiterlijk (tatoeages, obesitas, niet “mooi” genoeg zijn, te klein zijn, enz.) en aan zwangerschap. Ook het gebrek aan ervaring wordt vaak aangehaald als argument voor discriminatie. 17,9% van de jonge vrouwen met werk schrijft de discriminatie toe aan het geslacht, tegenover 3,6% van de jonge mannen. Op basis van de grootte van de steekproef van de jongeren zonder werk kan dit onderscheid niet worden gemaakt.

Grafiek 25 – De redenen voor discriminatie, 18-30 jaar, BE, jongeren met en zonder werk, %

Grafiek 24 – De voornaamste redenen waarom je momenteel moeilijk aan een job geraakt. Antwoorden “eerder ja”, vergelijking NL en FR, 18-30 jaar, BE, alle werkloze jongeren, %

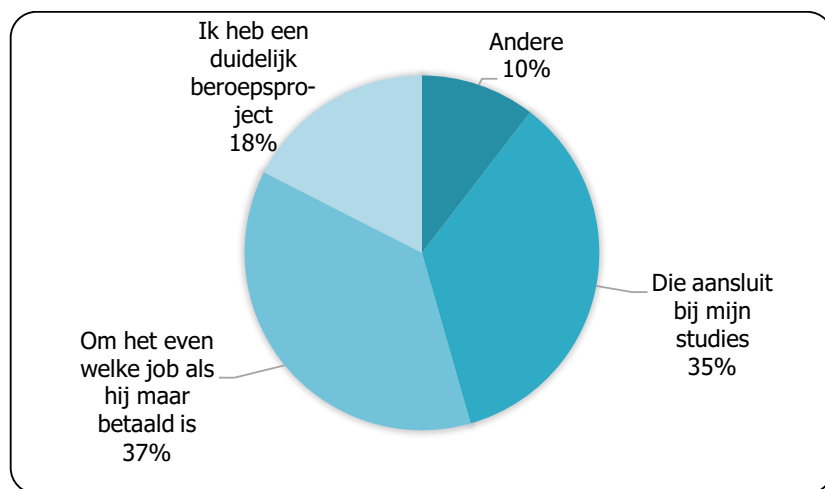
SOORT JOB WAAR JONGEREN NAAR ZOEKEN

Meer dan een op de twee jongeren heeft een duidelijk doel voor ogen in de zoektocht naar werk, hetzij een job die aansluit bij de studies (35%), hetzij een duidelijk beroepsproject (18%) (grafiek 26). Meer dan een op de drie jongeren (37%) is op zoek naar om het even welke job als hij maar betaald is, in verhouding meer Franstalige werkloze jongeren (43%) dan Nederlandstalige (28,1%).

Het opleidingsniveau, maar ook het geslacht bepaalt naar wat soort werk de jongere op zoek is. Hoe hoger hun opleidingsniveau, hoe meer jongeren op zoek gaan naar een job die aansluit bij hun studies en geen genoegen nemen met om het even welke betaalde job. 20,1% van de laagopgeleiden zoekt een job die aansluit bij de studies en 55% zou zich tevreden stellen met om het even welke betaalde job. Bij hoogopgeleiden zou slechts 15,9% genoegen nemen met om het even welke betaalde job en zoekt 57,2% een job die aansluit bij de studies. In verhouding zoeken ook meer vrouwen dan mannen een job die aansluit bij de studies en weigeren ze vaker om het even welke betaalde job aan te nemen.

Een derde van de werkloze jongeren is op zoek naar “om het even welke betaalde job”

Grafiek 26 – Soort job waarnaar men op zoek is, 18-30 jaar, BE, alle werkloze jongeren, %

Mensen hebben heel wat extrinsieke en intrinsieke verwachtingen van werk. Werkloosheid haalt deze verwachtingen flink onderuit zonder ze evenwel ter discussie te stellen. Een enquête van 2014 die werklozen ¹⁸ in Franstalig België bevroeg bevestigt dat werk een centrale plaats inneemt, maar wijst ook op het relatieve pessimisme van de werklozen met betrekking tot hun kansen op werk. Bijna de helft van de Franstalige werklozen is eerder pessimistisch over de kansen om (opnieuw) werk te vinden.

¹⁸ Vendramin P. (2014). *Un chemin vers l'emploi. Enquête auprès des travailleurs sans emploi*. Rapport opgesteld door de *Fondation Travail-Université* in opdracht van het ACV. De enquête

Alle leeftijdsgroepen bij elkaar is 54,1% van de Franstalige werklozen optimistisch (som van de antwoorden "de kans is groot" en "de kans is middelmatig" om opnieuw werk te vinden. 45,9% is eerder pessimistisch (som van de antwoorden "de kans is klein" en "er is geen enkele kans"). Hoewel jonge werklozen vaker optimistisch zijn dan oudere werklozen, is toch een derde van hen pessimistisch. In deze enquête denkt 12,8% van de werklozen jonger dan 30 jaar dat de kans groot is dat ze (opnieuw) werk vinden. 54% denkt dat de kans "middelmatig" is, 28,8% schat de kans eerder klein in en 4,4% denkt dat er geen enkele kans is. Zorgwekkend is de vaststelling dat het opleidingsniveau weinig impact heeft op het pessimisme. 36 % van de laagopgeleide jongeren en 31,4% van de hoogopgeleide jongeren denkt dat ze geen enkele of een kleine kans hebben om (opnieuw) werk te vinden. De hoge werkloosheidscijfers bij jongeren sinds een aantal jaar, in het bijzonder bij de laagopgeleide jongeren, leiden tot dit relatieve pessimisme. Het activeringsbeleid zorgt bovendien voor negatieve ervaringen tijdens de zoektocht naar werk.

INKOMSTENBRONNEN

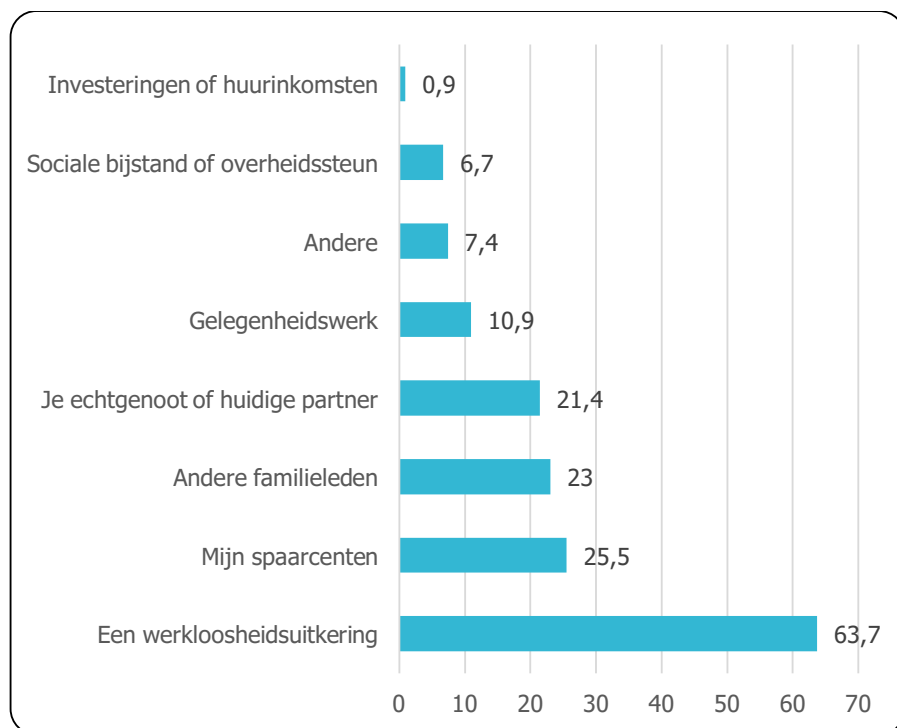
Voor 63,7% van de werkloze jongeren is de voornaamste inkomstenbron de werkloosheidsuitkering (grafiek 27). Daaruit kunnen we afleiden dat 36,3% van de werkloze jongeren geen werkloosheidsuitkering heeft. Voor 6,7% van de jongeren zijn de bijstand en de overheidssteun de voornaamste inkomstenbronnen.

richt zich tot werklozen in Wallonië en Brussel; er werden 1985 vragenlijsten verzameld. De steekproef is representatief voor de betrokken Gewesten.

Het spaargeld, de familie en de partner zijn drie andere belangrijke bronnen van financiële steun voor de werkloze jongeren.

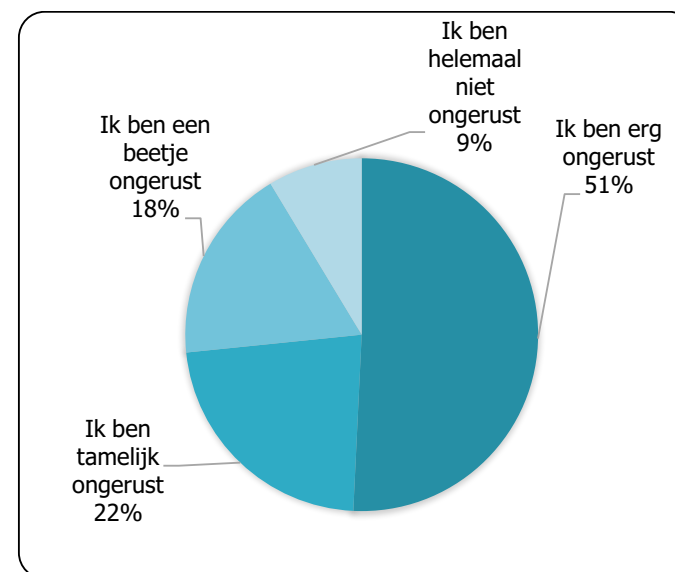
Zoeken naar oplossingen in een instabiele tussenperiode

Grafiek 27 – Wat is je voornaamste inkomstenbron? (Meerdere antwoorden mogelijk), 18-30 jaar BE, alle werkloze jongeren, %

Iets meer dan de helft van de werkloze jongeren is "ongerust" om de inkomstenbronnen te verliezen. 22% is "tamelijk" ongerust en 18% is "een beetje" ongerust (grafiek 28). Iets minder dan een op de tien jongeren maakt zich hierover geen zorgen. Franstalige werkloze jongeren zijn in verhouding vaker "erg" ongerust over het risico om de voornaamste inkomstenbron te verliezen, nl. 56,1% tegenover 38,4% van de Nederlandstalige werkloze jongeren.

Grafiek 28 – In hoeverre ben je ongerust om je voornaamste inkomstenbron te verliezen? 18-30 jaar BE, alle werkloze jongeren, %

JONGE MANNEN, JONGE VROUWEN, HET VERHAAL GAAT VERDER

In de vorige hoofdstukken belichtten we de verschillen in beroepssituatie tussen jonge mannen en jonge vrouwen, meestal ten nadele van de jonge vrouwen. Aan de hand van de gegevens in tabel 24 die we al vermeldde willen we de aandacht vestigen op de aanhoudende verschillen tussen mannen en vrouwen van bij de toetreding tot de arbeidsmarkt.

Verschillen van bij het begin

Uit de enquête van 2007¹⁹ bij Franstalige actieve jongeren bleek al dat jonge vrouwen globaal gezien beter opgeleid tot de arbeidsmarkt toetreden dan jonge mannen. Toch krijgen ze vaker dan mannen te maken met instabiele arbeidssituaties. Ze krijgen vaker een arbeidsovereenkomst van bepaalde duur, nl. 40,9% tegenover 33.1%

van de mannen. Jonge vrouwen werken ook vaker deeltijds, nl. 19.7%, tegenover 7.3% van de jonge mannen. In 64.6% van de gevallen hadden de jonge vrouwen niet gekozen om deeltijds te werken. De verschillen tussen mannen en vrouwen lijken nochtans geen prioritair probleem voor jongeren, ongeacht of het om mannen of vrouwen gaat. Een problematiek waarvoor men blind blijft.

Tabel 24 – Vergelijking tussen jonge mannen en jonge vrouwen, 18-30 jaar, BE, alle jonge werknemers

	Mannen	Vrouwen
Overeenkomst van onbepaalde duur	64,8%	40,7%
Deeltijdwerk	7,5%	26,8%
Minder dan een jaar tussen een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur en het einde van de studies	47,3%	36,3%
Verandering van werkgever, nooit op vrijwillige basis	21,0%	31,3%
Ik heb werkzekerheid (antwoord 'akkoord')	77,2%	62,3%
Ik heb een hoog loon (antwoord 'akkoord')	48,8%	40,2%
Ik heb veel promotiekansen (antwoord 'akkoord')	37,1%	19,5%
Ik ben ongerust om mijn werk te verliezen	24,2%	38,7%
Ik stel gezinsuitbreiding uit wegens mijn beroepssituatie	8,2	22,7

¹⁹ Vendramin, P. (2007), op. cit.

EEN DIPLOMA BESCHERMT, MAAR...

Tabel 25 vergelijkt systematisch de antwoorden op een reeks vragen op basis van het opleidingsniveau van de respondenten. We stellen vast dat hoogopgeleide jongeren in verhouding minder vaak te maken krijgen met ongunstige arbeidssituaties, maar ook niet helemaal beschermd zijn tegen onzekerheid en problemen om toegang te krijgen tot de arbeidsmarkt. Uit de enquête van 2007²⁰ bij Franstalige actieve jongeren bleek ook dat het opleidingsniveau een discriminerende variabele is met betrekking tot het arbeidsstatuut. Een diploma biedt een zekere garantie, maar beschermt niet tegen alle hindernissen in het traject van jonge werknemers. Hoogopgeleiden hebben een betere grip op hun beroepstraject (ze wisselen minder van werkgever buiten hun wil om). Nochtans is pessimisme of de angst om zijn job te verliezen ongeveer even groot ongeacht het opleidingsniveau. Ook vandaag nog.

Een diploma beschermt altijd, maar biedt geen 100% zekerheid

Tabel 25 – Vergelijking op basis van het opleidingsniveau, 18-30 jaar, BE, %

	Laag opleidingsniveau	Gemiddeld opleidingsniveau	Hoog opleidingsniveau
<i>Alle jonge werknemers en jonge werklozen</i>			
Slechte financiële situatie	28,9	18,2	8,8
Ongerust over het toekomstige beroepsleven	51,0	44,0	41,8
<i>Alle jonge werknemers</i>			
Deeltijdwerk	21,8	20,6	15,1
Tijd tussen het einde van de studies en de eerste job > 2 jaar	20,0	14,0	8,2
Tevreden over de job	64,8	70,6	78,3
Ongerust om de job te verliezen	31,5	30,3	34,1
<i>Alle werkloze jongeren</i>			
Totale duur van de periodes zonder werk > 2 jaar	40,8	25,1	17,4
Is erg ongerust om de voornaamste inkomstenbron te verliezen	62,4	48,4	44,2

²⁰ Vendramin, P. (2007), op. cit.

FRANSTALIGE EN NEDERLANDSTALIGE JONGEREN HEBBEN ANDERE ERVARINGEN

In dit rapport bleek dat Nederlandstalige jongeren systematisch beter af zijn dan Franstalige jongeren, ook al zijn ze niet beschermd tegen alle hindernissen bij de overgang van studies naar beroepsleven. De economische context is gunstiger voor Nederlandstalige jongeren. De werkloosheidscijfers bij hen zijn zeer laag. Hoewel de toetreding tot de arbeidsmarkt en de arbeidsvoorwaarden niet altijd rozengur en maneschin zijn, maken ze zich in verhouding minder zorgen om hun toekomstige beroepsleven, hebben ze vaker werk met een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur, krijgen ze minder te maken met werkloosheid en zien ze zich minder vaak genoodzaakt om plannen uit te stellen.

Nederlandstalige jongeren hebben het makkelijker in een gunstigere economische context

Tabel 26 – Vergelijking tussen Franstalige en Nederlandstalige jongeren, 18-30 jaar, BE, %

	Franstaligen 18-30 jaar	Nederlandstaligen 18-30 jaar
<i>Studenten + werknemers+ werklozen</i>		
Ongerust over het toekomstige beroepsleven	61	30
Goede financiële situatie	33	56
<i>Alle jonge werknemers</i>		
Werkt noodgedwongen deeltijds	76	60
< 6 maanden tussen einde van de studies en eerste job	67	78
Arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur binnen het jaar na beëindiging van de studies	28	50
Geen periode(s) van werkloosheid na beëindiging van de studies	30	61
Werkzekerheid	59	75
Ongerust om de job te verliezen	45	34
Zag je je wegens je beroepssituatie genoodzaakt plannen uit te stellen zoals:		
• Zelfstandig gaan wonen	29	13
• Gaan samenwonen	22	9
• Kiezen voor gezinsuitbreiding	22	12
<i>Alle werkloze jongeren</i>		
Had al werk na beëindiging van de studies	75	91
Kende een of meerdere periodes van werkloosheid die in totaal minder dan een jaar duurden	39	54
Is erg ongerust om de voornaamste inkomenstenbron te verliezen	59	38

JOBSTUDENTEN

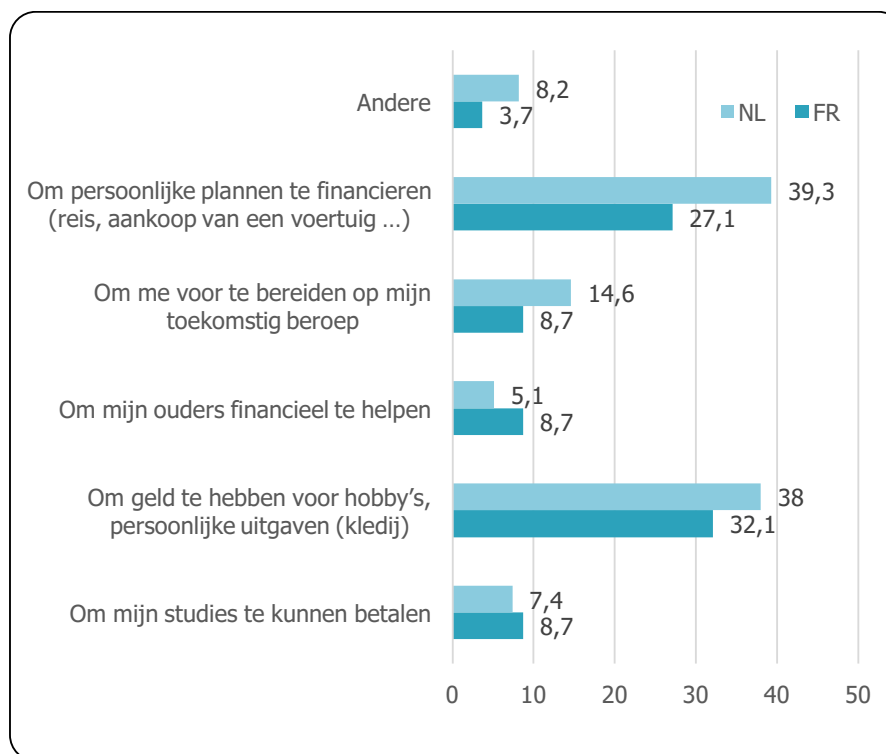
De enquête bevatte een aantal vragen voor studenten, in het bijzonder de jobstudenten²¹. Iets meer dan een op de tien studenten oefent nooit een studentenjob uit. Een op de twee studenten heeft een studentenjob om het even wanneer tijdens het jaar. 38% werkt vooral tijdens de vakanties. Vooral Franstalige studenten oefenen nooit een studentenjob uit, nl. 19,6%, tegenover 6,1% van de Nederlandstalige studenten. Een op de drie studenten werkt vooral in het weekend, bijna een vierde overdag, 15,9% vooral 's avonds en 11,2% eerder 's morgens.

Op het ogenblik van de enquête oefende 56,9% van de bevroagde studenten een studentenjob uit, waarvan 91% met een overeenkomst en 9% zonder. In een op de vier gevallen sloot de studentenjob aan bij de studies of het toekomstige beroep.

Studenten oefenen vaak een studentenjob uit om hun plannen te verwezenlijken of hobby's uit te oefenen, of om consumptiegoederen te kunnen kopen. 8% van de jobstudenten werkt om de studies te betalen en/of de ouders financieel te helpen.

²¹ We mogen niet vergeten dat de onderzoeksmethode – verspreiding via een vakbond – ervoor zorgde dat studenten die aangesloten zijn bij een vakbond

Grafiek 29 – Waarom oefen je deze studentenjob uit?
(meerdere antwoorden mogelijk), %

Bij zes op de tien studenten komen de belangrijkste financiële middelen van de familie of van de studentenjob. Bij een op de tien Franstalige studenten is de belangrijkste inkomstenbron het OCMW. Bij 13% is het de studiebeurs. 19,3% van de studenten zegt dat zijn financiële situatie

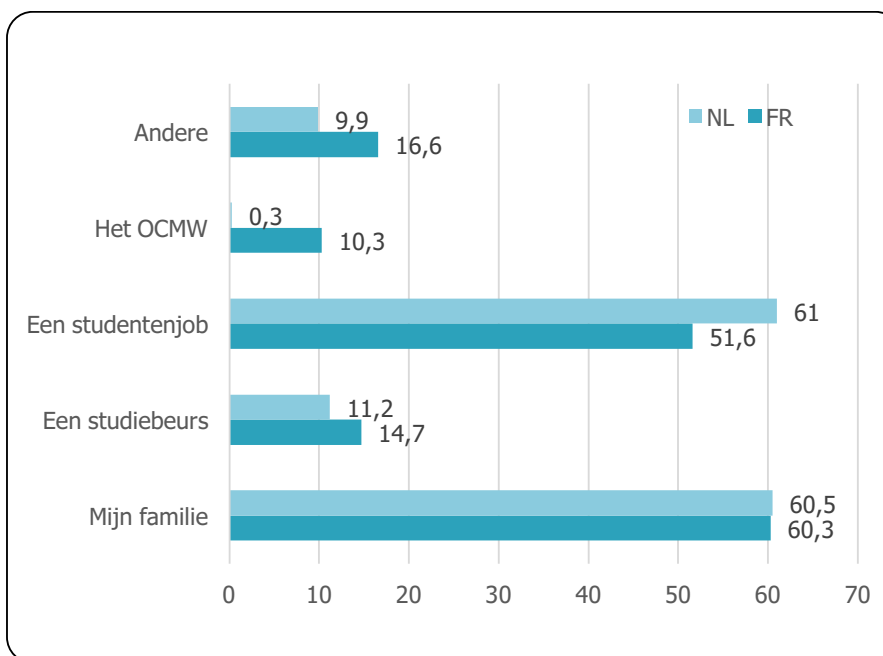
oververtegenwoordigd zijn, nl. 57,8% van de studenten zijn aangesloten bij de vakbond en 42,2% niet.

slecht is. Hoewel jongeren vaak een studentenjob uitoefenen om plannen te verwezenlijken of hobby's uit te oefenen, is het voor sommige studenten een noodzaak.

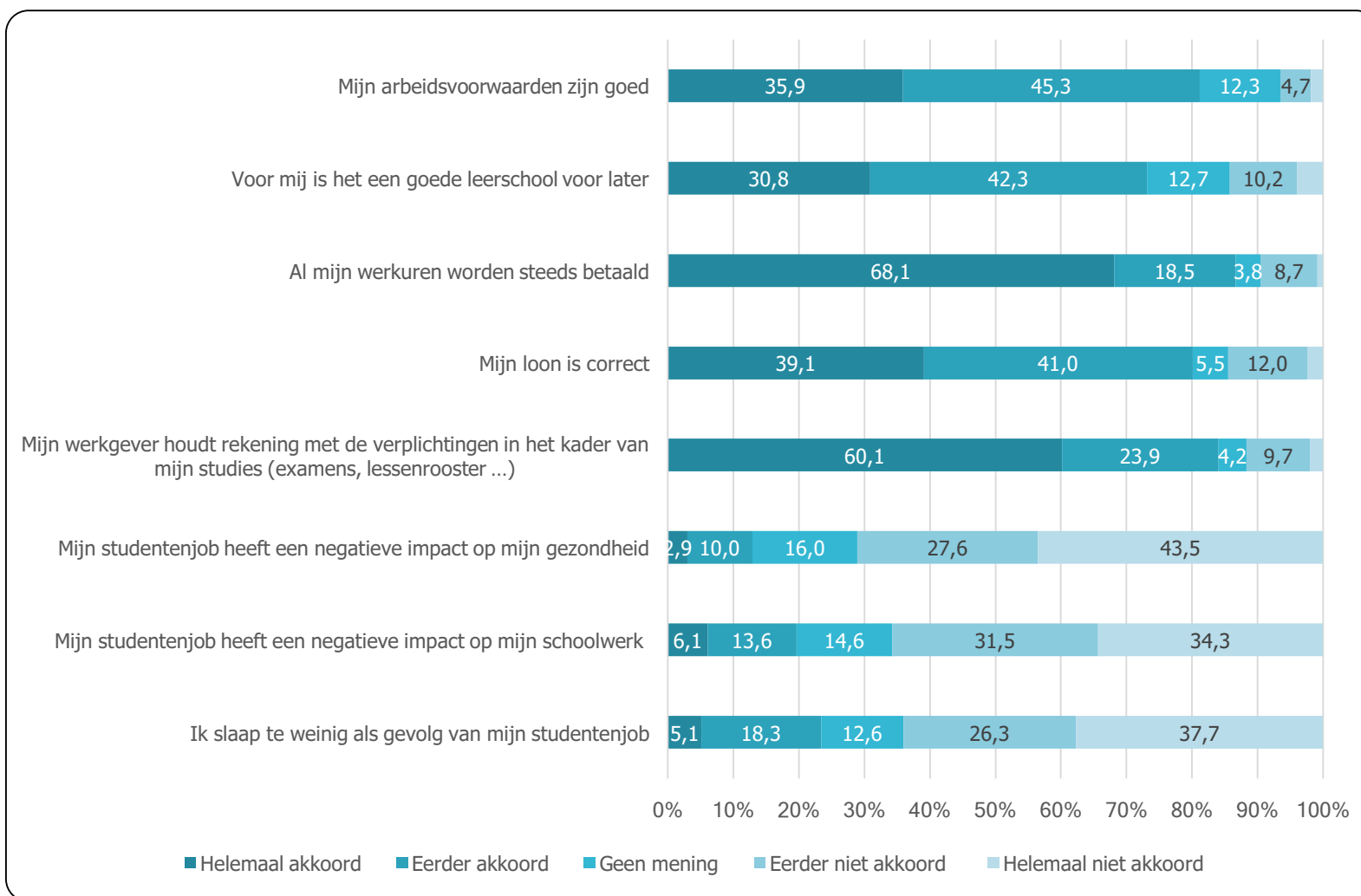
Grafiek 31 bevat een aantal uitspraken om studentenjobs te beoordelen. Sommige uitspraken zijn positief (goede arbeidsvoorwaarden, bijleren, correct loon, enz.), andere zijn negatief (impact op de slaap, de studies, de gezondheid). Globaal gezien gaan ongeveer acht op de tien studenten akkoord met de positieve uitspraken. Een op de tien gaan niet akkoord.

Slaapgebrek wordt aangehaald door bijna een vierde van de jobstudenten. Bijna een op de vijf jobstudenten zegt dat de studentenjob een negatieve impact heeft op de studies. 12,9 % vindt dat de studentenjob een negatieve impact heeft op de gezondheid. Een op de twee jonge jobstudenten (49,8%) werkt maximum 8 uur per week. 22,7% werkt 9 à 16 uur per week. 12% werkt 17 à 24 uur per week en 15,6% werkt meer dan 16 uur per week.

Grafiek 30 – Wat zijn je voornaamste inkomstenbronnen?
(meerdere antwoorden mogelijk), 18-30 jaar, BE, alle studenten, %

Grafiek 31 – Beoordeling van de studentenjob, 18-30 jaar, BE, alle jobstudenten, %

CONCLUSIE

Naar aanleiding van hun 50-jarig bestaan organiseerden de *Jeunes CSC* – samen met hun Nederlandstalige collega's – een enquête over de situatie van de jeugd in België. Meer dan 6000 jongeren antwoordden. De enquête schetst een recent beeld van de arbeidssituatie van jongeren, hun verwachtingen en de plaats die werk inneemt in hun leven. Ze peilt ook naar hun vertrouwen in de toekomst en hun ervaring met werk en werkloosheid. Ze analyseert hun inschakelingstrajecten en de overgang naar zelfstandigheid.

Uit de enquête blijkt dat werk een belangrijke waarde blijft. 70% van de jongeren "zou graag betaald werk hebben zelfs al hadden ze het geld niet nodig". De meeste jongeren verlangen naar een job. De belangrijkste aspecten van werk zijn: interessant werk (97,2%) en werkzekerheid (96,5%). Daarna volgt een hoog loon (82,3%). 77,5% gaat akkoord met werk waarbij je sociale contacten hebt en 77% met werk waarbij je anderen kan helpen. Om aan de werkloosheid te ontsnappen, ongeacht of ze er al dan niet mee te maken krijgen, staan jongeren open om nieuwe competenties te verwerven, tijdelijk werk aan te nemen, zich te verplaatsen en slechter betaald werk aan te nemen.

De toegang tot de arbeidsmarkt verloopt vaak via "werkloosheid". De weg naar een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur is lang. Iets minder dan een op de twee jongeren die werk hebben was nog nooit

werkloos. 41,3% van deze jongeren sleepte de eerste arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur in de wacht binnen de zes maanden à een jaar na de studies. Bij 13,4% gebeurde dit binnen de een à twee jaar. 16,6% van de jongeren moest langer dan twee jaar wachten. Jonge werknemers krijgen te maken met een grote verscheidenheid aan arbeidsovereenkomsten en statuten. Zes op de tien jongeren hebben een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur, waarvan 51% voltijds en 10% deeltijds. Meer dan een kwart (27%) heeft een arbeidsovereenkomst van bepaalde duur, waarvan 19% voltijds en 8% deeltijds. Deeltijds werken is in twee derde (66,2%) van de gevallen geen bewuste keuze. Jongeren met werk hebben positieve ervaringen met werk. Op het werk leg je sociale contacten. 78,9% vindt zijn werk interessant. 72,6% van de jonge werknemers vindt zijn werk nuttig. 82,7% kan op het werk anderen helpen. Slechts 28,3% van de jongeren met werk vindt dat er veel promotiekansen zijn. 44% vindt het loon hoog en 69% vindt dat de job zekerheid biedt.

Al van bij hun studies zijn jongeren onzeker over hun toekomstige beroepsleven. Vier op de tien jongeren (43,7%) maakt zich zorgen over het toekomstige beroepsleven, in het bijzonder de Franstalige jongeren, nl. meer dan zes op de tien (61,2%), tegenover 30,5% van de Nederlandstalige jongeren. Deze bezorgdheid leeft bij 42,6% van de studenten, 38,4% van de jongeren die werk hebben en 75,7% van de jongeren zonder werk.

Heel wat jongeren ondervinden moeilijkheden om zelfstandig te gaan wonen. Uit de enquête blijkt dat drie op de tien jongeren tussen 18 en 30 jaar nog thuis wonen (de studenten werden hier niet meegeteld). Twee op de tien jongeren huren een woning. Iets meer dan twee op de

tien jongeren bezit een eigen woning. 9,4% van de jongeren huurt samen een woning. Een op de vijf jongeren tussen 26 en 30 jaar woont nog thuis.

Het traject van werkloze jongeren bestaat uit een afwisseling van periodes met en zonder werk. Daaruit blijkt dat de overgang naar vast werk complex en precair is. Acht van de tien jongeren die geen werk hebben op het ogenblik van de enquête hebben al werk gehad. Een op de twee jongeren had "relatief" snel een eerste job te pakken, nl. binnen de zes maanden. Bij 26,9% gebeurde dit tussen de 6 maanden en het jaar. 23,6% van de jongeren die ooit al een job hadden, moest lang wachten op zijn eerste job, nl. langer dan een jaar of zelfs twee jaar. Een derde van de werkloze jongeren zoekt "om het even welke betaalde job".

Uit de enquête blijken ook verschillen tussen mannen en vrouwen van bij het begin van het beroepsleven. Een diploma biedt altijd bescherming, maar niet tegen alle hindernissen bij de overgang van studies naar werk. De context is gunstiger voor Nederlandstalige jongeren. Ze krijgen tijdens hun traject en beroepssituaties met minder moeilijkheden te maken dan Franstalige jongeren. Toch hebben ze ook te kampen met werkonzekerheid. De oncomfortabele situatie waarin jongeren verkeren tijdens de lange overgang van studies naar volwassenheid wordt gebanaliseerd. Ondanks de huidige context met de discussies over de eindeloopbaan en de ingewikkelde en moeilijke toegang tot het beroepsleven blijft de houding van jongeren tot werk relatief traditioneel. Ze hebben een beroepsethiek, plichtsbesef, maar koesteren ook duidelijke, sterke verwachtingen.

NAWOORD

De Jeunes CSC belastte de leerstoel "Chaire Travail - Université" met de opdracht jongeren te bevragen over hun leef- en arbeidsomstandigheden om op die manier een objectief beeld te schetsen van de miskende realiteit die onvoldoende aan bod komt in het overheidsbeleid.

In het laatste decennium veroverde het thema jeugdwerkloosheid een plaats in het maatschappelijke debat. In België is de werkloosheid van jongeren onder de 25 jaar drie keer hoger dan die van de leeftijdsgroep 25-64 jaar. Sommige regio's zijn zwaarder getroffen dan andere, zoals Henegouwen, de provincie Luik en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, met meer dan 25 % werklozen. Het onderwerp werd opgetild tot het Europees niveau door het middenveld en de vakbonden, wat resulteerde in de jongerengarantie-strategie, een mechanisme waarbij de lidstaten werden verplicht een overheidsbeleid in te voeren om de explosie van jeugdwerkloosheid na de financiële crisis van 2008 een halt toe te roepen.

Helaas ging het Belgische beleid in het kader van de jongerengarantie ervan uit dat jonge werkzoekenden, jongeren die ver verwijderd zijn van de arbeidsmarkt en vroegtijdige schoolverlaters (NEET-jongeren) over te weinig opleiding en vaardigheden beschikten om een job te vinden. Dit is absoluut een deel van het probleem. Door zich alleen op dit aspect te concentreren, beperkte de overheid zich tot het uitwerken van stages

in bedrijven, het ondersteunen van opleidingen voor werkzoekenden en het opnieuw toeleiden naar de arbeidsmarkt van jongeren die er ver van verwijderd staan. De overheid ging er dus van uit dat er wel werkgelegenheid is, maar dat de jongeren niet aan werk geraken. Naast persoonlijke elementen die de problemen bij het zoeken naar werk kunnen verklaren, zijn er ook structurele problemen. Jeugdwerkloosheid komt niet uit het niets. Ze steeg na de crisis van 2008, omdat de bedrijven niet langer aanwierven of met tijdelijke contracten via uitzendarbeid. De overheid richtte zich toen op het verbeteren van het arbeidsaanbod, nl. de inzetbaarheid van jongeren, terwijl de vraag naar arbeidskrachten vanuit de bedrijven tekortschoot. Door goedkope stages aan te bieden aan de bedrijven (instapstages tegen € 200 per maand), zette de overheid in op economisch herstel waardoor de beter gewapende jongeren een contract in de wacht zouden kunnen slepen. Voor sommigen van hen waren deze steunmaatregelen om een opleiding of een stage te volgen een pluspunt, maar de trend houdt aan: jongeren die tot de arbeidsmarkt toetreden krijgen lang niet altijd meer een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur.

Naast de risicovolle gok waarmee ze het volste vertrouwen stelt in het economische herstel, heeft de Belgische federale overheid flink gesnoeid in de sociale bescherming van jongeren aan het begin van hun loopbaan. De inschakelingsuitkeringen, waardoor jongeren zonder financiële hulp van hun ouders konden overleven en waardoor ze rustig een job konden zoeken door aan het einde van de studies een beroep te kunnen doen op de sociale zekerheid, werden drastisch teruggeschroefd. De uitkeringen werden beperkt tot 36 maanden. Jongeren moeten ondertussen werk zoeken. In 2012 werd besloten dat jongeren van 24 jaar die nog studeren geen recht meer hebben op een inschakelingsuitkering. Ook jongeren zonder secundair diploma hebben

er niet langer recht op vóór ze 21 zijn. Deze hervormingen werden niet doorgevoerd om te besparen, maar vanuit een bepaalde ideologie. Voor de overheid hoeven jongeren niet op de sociale zekerheid te rekenen als ze geen werk vinden, ze moeten eender welke job job job aanvaarden. Zonder middelen aanvaarden jongeren dus elke tijdelijke of onzekere job. De toename van tijdelijke en onzekere jobs en de steeds latere toegang tot een vast contract worden duidelijk in cijfers vastgesteld in onze enquête en zijn voor ons een gevolg van de bezuinigingen op de sociale rechten van de jongeren. Om deze negatieve effecten tegen te gaan, vragen wij om omkadering van het gebruik van opeenvolgende uitzendovereenkomsten en de opbouw van een sterke sociale zekerheid zodat jongeren financieel op eigen benen kunnen staan.

De enquête is een krachtige tool om de mythes die de regeringen en economische elite over jongeren rondbazuinen te ontcrachten. De eerste mythe is dat de jeugd "te kieskeurig" zou zijn. Deze mythe wordt in stand gehouden door minister Jeholet, die vindt dat jongeren kieskeurig zijn omdat ze geen knelpuntberoepen willen uitoefenen. We kunnen daarop antwoorden dat het niet de jongeren zijn die moeilijk doen, maar wel dat ze een moeilijk levenspad af te leggen hebben en dat de hun aangeboden arbeidsvoorwaarden moeilijk zijn! Het streven van de jeugd naar werkzekerheid staat in schril contrast met de ambitie van de regering en de werkgevers om de arbeidsovereenkomsten steeds flexibeler te maken.

De tweede mythe is dat "werkzoekenden niet werken". Uit de enquête blijkt dat werkzoekenden op een bepaald moment werkzoekend zijn, maar in feite hebben de meesten regelmatig gewerkt.

De derde mythe die rondgaat is dat "wanneer je werkt, je het wel redt". Nochtans moeten steeds meer jonge werknemers hun toekomstplannen uitstellen en zijn ze bang zijn om geen werk te vinden als ze hun huidige job verliezen. Een derde van de Franstalige werknemers (20% op nationaal niveau) verlaat de ouderlijke woonst niet, ook al hebben ze werk en ontvangen ze dus een loon. Via de jonge bevolking stijgt het aantal arme werknemers.

Een vierde mythe is dat de jongeren van vandaag niet meer zouden willen werken. Ze streven ongetwijfeld naar minder hiërarchie en meer autonomie in hun werk. Maar de waarde "werk" wordt niet in twijfel getrokken door jongeren. 70% van de jongeren zou graag betaald werk willen, zelfs als ze het geld niet nodig zouden hebben. Werkzekerheid wordt unaniem naar voren geschoven, in tegenstelling tot het beeld dat jongeren even vaak van werk zouden willen veranderen als van onderbroek.

Uit de enquête blijkt ook dat jongeren geconfronteerd worden met een moeilijke realiteit. Het is vooreerst belangrijk te stellen dat jongeren over het algemeen tevreden zijn met hun werk. Hoewel een significant aantal zich slecht voelt op het werk (1 op 5), is de situatie voor de anderen eerder goed. Het is belangrijk om daar rekening mee te houden om de situatie van jongeren die om andere redenen niet rooskleurig is niet te karikaturiseren. Jongeren hebben een gematigd vertrouwen in hun professionele toekomst en dat signaal moet serieus worden genomen. De talenten en vaardigheden van werknemers kunnen alleen floreren in een sereen klimaat. Een klimaat zonder angst voor ontslag, waarin de facturen de pan niet uit swingen, waarin plannen in het privéleven te verenigen zijn met een job en niet op de lange baan worden geschoven.

We willen nog een laatste punt aanhalen. Mannen en vrouwen hebben nog steeds geen gelijke kansen zodra ze de arbeidsmarkt betreden. Het is belangrijk om dit punt te benadrukken en niet te denken dat deze ongelijkheden tot het verleden behoren en iedereen het probleem heeft begrepen. Neen, hoewel vrouwen beter opgeleid zijn, krijgen ze te kampen met meer werkonzekerheid wanneer ze toetreden tot de arbeidsmarkt. Ze werken vaker deeltijds, krijgen vaker een arbeidsovereenkomst voor bepaalde duur en hebben minder doorgroeimogelijkheden. Dit betekent dat de effecten van genderongelijkheid er al zijn vóór een eventuele gezinsuitbreiding en dat het structurele gedrag van werkgevers bestaande ongelijkheden in leven houdt.

Naast deze belangrijke politieke diagnose, die ons in staat moet stellen om de problematiek en onze eisen voor jonge werknemers met of zonder werk en voor studenten beter af te bakenen, willen we met deze studie ook onze werking ter discussie stellen. Kunnen we mensen die het veel moeilijker hebben op eenzelfde manier organiseren, vertegenwoordigen en lid maken als onze leden uit de traditionele kapitalistische sectoren met een sterk sociaal overleg? Wat zijn de verwachtingen in termen van dienstverlening en bewegingswerk van dit publiek dat flexibeler op de arbeidsmarkt staat en daarom minder beschikbaar is voor vakbondsacties? Hoe verkrijgen we nieuwe rechten voor mensen met onzekere contracten of in kleinere bedrijven (of zelfs in platformwerk) zonder vakbondsbescherming en met weinig sociale bescherming? Hoe maken we de politieke en economische wereld bewust van de eisen van deze mensen, voor wie de pensioenhervormingen nefaste gevolgen zullen hebben, maar die zich op korte en middellange termijn zorgen maken om werkzekerheid en middelen om een leven te kunnen uitbouwen en toekomstplannen te

maken? We kunnen al deze vragen niet onbeantwoord laten. We zijn ervan overtuigd dat de vakbond een verjongingskuur moet ondergaan om de toekomst en de rechten te verdedigen van wie elke ochtend opstaat om te gaan werken. We moeten jongeren integreren in onze werking, eisen en structuren. We willen bijgevolg de komende maanden deze uitdagingen bespreken met jong en oud, zowel binnen als buiten onze organisatie.

December 2018
Ludovic Voet,
voor Jeunes CSC

BIBLIOGRAPHIE

Chevalier, T. (2018). *La jeunesse dans tous ses États*. Paris, PUF.

Elchardus M., Te Braak P.. (2013). *Perspectives d'avenir des jeunes adultes*. Rapport n° 3 Carrière et métier, VUB, département de sociologie, Groupe d'études TOR.

European Commission, Industry Directorate - General for Internal Market Entrepreneurship and SMEs, et TNS Political & Social. *The Use of Collaborative Platforms*. Luxembourg: Publications Office, 2016. <http://bookshop.europa.eu/uri?target=EUB:NOTICE:ET0216426:EN:HTML>

Eurostat. *Enquête sur les forces de travail*.

ISSP 2015, *Work orientation*, GESIS.

IWEPS (2018). *Jeunes en situation de NEET*. Indicateurs statistiques. <https://www.iweps.be/indicateur-statistique/18-24-ans-situation-de-neet-a-lemploi-enseignement-formation/>

Loriol, M. (2017). *Le(s) rapport(s) des jeunes au travail : Revue de littérature (2006-2016)*. 2017-02, INJEP CNRS.

Méda, D., Vendramin, P. (2013). *Réinventer le travail*. Paris: PUF.

Statbel. « Les jeunes trouvent un emploi au moyen d'une candidature spontanée ou par l'intermédiaire de leur réseau ». *Emploi & formation*. 28 août 2018.

Tirtiaux, J. et Pieters, J. (2017). *Génération quoi. Autoportrait des 18-34 ans en Belgique francophone*. UNamur – RTBF.

Vendramin, P. (2007). *Les jeunes, le travail et l'emploi. Enquête auprès des jeunes salariés en Belgique francophone*. Rapport de la Fondation Travail-Université pour la CSC. <http://www.ftu-namur.org/fichiers/Jeunes-travail-emploi.pdf>

Vendramin, P. (2014). *Un chemin vers l'emploi. Enquête auprès des travailleurs sans emploi*. Rapport de la Fondation Travail-Université pour la CSC. http://www.ftu-namur.org/fichiers/CSC-Un_chemin_vers_emploi-2014.pdf

Wartel, L. (2018).
Les enjeux politiques et juridiques du travail dans l'économie de plateformes. Note d'éducation permanente, n°13, FTU.
Les enjeux politiques et juridiques du travail dans l'économie des plateformes. Etat des lieux et perspectives syndicales. Working paper #3, Chaire Travail-Université (UCL) et CSC.

Caritas Europa. (2017). *Europe's youth between hope and despair*. Caritas cares report on youth poverty with recommendations to follow up the Europe 2020 strategy.

In 2018 vierden de Jeunes CSC hun 50-jarig bestaan. Naar aanleiding hiervan hielden ze samen met hun Nederlandstalige collega's een enquête over de situatie van de Belgische jongeren op de arbeidsmarkt. De Chaire Travail-Université van de UCL werd belast met de enquête. Bedoeling van de enquête is een recent beeld te schetsen van de werksituatie van jongeren, hun verwachtingen en de plaats die werk inneemt in hun leven. In totaal werden er 6261 antwoorden verzameld. Er worden ook vragen gesteld over hun vertrouwen in de toekomst en hun ervaring met werk en werkloosheid. De enquête analyseert hun toetreding tot de arbeidsmarkt en de overgang naar zelfstandigheid.

CHAIRE TRAVAIL-UNIVERSITÉ

Naast deze belangrijke politieke diagnose, die ons in staat moet stellen om de problematiek en onze eisen voor jonge werknemers met of zonder werk en voor studenten beter af te bakenen, willen we met deze studie ook onze werking ter discussie stellen. We kunnen de vragen van jongeren niet onbeantwoord laten. We zijn ervan overtuigd dat de vakbond een verjongingskuur moet ondergaan om de toekomst en de rechten te verdedigen van wie elke ochtend opstaat om te gaan werken. We moeten jongeren integreren in onze werking, eisen en structuren.

JONG-ACV

DECEMBER 2018